

20e JAARGANG No. 1

15 JULI 1975 — *f* 2,—

tong tong

HET ENIGE INDISCHE BLAD TER WERELD

BIJ DE VOORPLAAT

Dit alles en ook nog de hemel

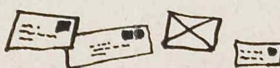
Met het voortgaan der jaren kom je meer en meer tot de ontdekking dat alles zijn plaats en tijd heeft gehad en hebben zal. Engelen en filosofen hebben geen bewijzen nodig, maar gewone mensen leren vaak alleen door opmerkelijke voorvallen.
Zo'n opmerkelijk voorval vind ik de wijze waarop wij aan onze prachtige voorplaat zijn gekomen. Honderden angrek boelan ter ere van het eerste nummer van de nieuwe jaargang, is het niet het mooiste en duurste boeket ooit aan een jubilaris toegedacht? Weet U hoe?
"Het enige Indische tijdschrift ter wereld" hield ook dit jaar weer de slechtst bezochtste aandeelhoudersvergadering ter wereld. Er kwamen zegge en schrijve 2 (twee) aandeelhouders en onze vreugde om hun komst was evenredig aan de berusting over de absentie van die honderden die Tong-Tong zo volkomen vertrouwden, dat ze het wel geloofden.
Een van de twee aanwezigen nu, kwam met deze foto naar me toe. Kunt u die gebruiken? Aangezien ik gewend ben voor ons blad altijd een maand vooruit te denken, wist ik meteen dat dit de voorplaat zou worden van dit nummer. De oorspronkelijke eigenaar van de foto, Ir. Waterschoot, had nooit van het tijdschrift gehoord, wij nooit van hem. Is dit geen wonderlijke coördinatie van plaats en tijd?
Waar de foto genomen is, van wie de orchideeën zijn, wie in het huis woont, we weten het niet. Het is die hinderlijke menselijke nieuwsgierigheid die zulke vragen opwerpt, voor deze foto zijn al die feiten irrelevant. Het is NU, 15 Juli 1975, misschien een halve eeuw nadat de fotograaf dit moment vastlegde, dat de orchideeën opnieuw tot leven komen door een nieuwe functie: een feestelijke voorplaat.
De bezitter of bezitster van huis en tuin zal die ochtend met trots en innige voldoening hebben gekeken naar die glanzend-witte bloemencascade. Misschien niet eens bemerkend hoe de eenvoud van het huis in grote tegenstelling ot deze rijke Godsgift precies de juiste achtergrond vormde. Het geheel, huis, tuin, bloemen ligt daar als de getekende verklaring die de Schepper ons lang, lang geleden gaf: "Hierbij schenk ik U, Mens van deze aarde, alle rijkdommen der Natuur. Ontvang ze met dezelfde liefde als die, waarmede ik ze U schenk."
Wat me eigenlijk het meest frappeert bij elke Indische natuur-foto, is de opvallende relatie tussen de mens en zijn omgeving. "We leefden dicht bij de Natuur" is een veelgebruikte frase, misschien alleen gebruikt om aan te duiden dat we nu, in een grote Westerse stad, ondanks 45 prachtige kamerplanten toch weg zijn van de Natuur. Misschien is "de Natuur leefde dicht bij ons" beter om die relatie te omschrijven.
Waar mensen woonden ontstond een bepaald "klimaat" waar onze bomen, planten, bloemen zich thuisvoelden en alles gaven wat zij te geven hadden. Zonder iets daarvoor terug te vragen: extra aandacht, extra mest. O ja, dit zelfde klimaat ontstaat ook hier. Ik denk aan die geweldige chevelure van mevr. van der Made, die maar groeit en groeit, terwijl de "anakan" van die plant het bij mij gewoon niet wil doen. In Indonesië is naast het natuurlijke, ideale klimaat ook nog dat mysterieuze fluïdum, het BEHOREN bij elkaar.
Ik herinner me dat ik met Tjalie per trein door Krawang reed. Onbeschrijfelijke droogte en hitte, zelfs bamboebossen totaal verdord. De bodem doorkliefd als geteisterd craquelé, geen grasprietje, niets. Temidden van die hopeloosheid een schamel bamboehuisje, een verdorde pagger en dan, als een uitdaging aan alle elementen: 'n nangka-boom, vol vruchten! De trein raasde voort, Tjalie en ik keken, zonder een woord te zeggen tot huisje en boom uit het gezicht verdwenen waren. Een wonder dat geen wonder is, waar niet over gesproken wordt. Ik geloof nog altijd dat legenden waar zijn. Waar mensen veranderen, verandert de Natuur. Hoe rampzalig dat wij tegenwoordig geboren worden met het verlangen om de "Natuur te bedwingen". Of te dwingen tot on-natuurlijkheid, omgekocht door de inhoud van potjes, flesjes en spuitjes.
Alleen kijken naar deze angrek boelan. Niets zeggen, alleen zien. En dankbaar zijn dat Tong-Tong na 19 jaar nog met zo'n voorplaat zijn 20ste jaargang mag beleven.

Lilian Ducelle.

Bij de 20ste jaargang van Tong Tong

Veel is er veranderd sedert Tjalie met 40 abonné's de publicatie van Tong Tong aanvatte. Niet veranderd is de doelstelling van zijn stichter:
het behoeden en bewaren van de eigen identiteit van de indische Nederlander. Het feit, dat aan het verleden veel aandacht wordt geschonken stempelt Tong Tong niet tot een "heimwee-blaadje" zoals wij nog wel eens worden genoemd. "Men kan niet zinvol over de toekomst spreken als men over het verleden zwijgen moet".
In die twintig jaar zijn velen ons ontvallen: in de eerste plaats de man, die met onverwoestbare trouw aan zijn idealen de eerste 19 jaar bijna volmaakte. Maar ook vele trouwe medewerkers en nog meer ons welgezinde lezers moesten het veld ruimen. De oude garde sterft langzaam maar zeker uit. Zou het verlies van zovele Indische Nederlanders op de duur aan het voortbestaan van Tong Tong een einde maken? Het antwoord op deze vraag ligt in de schoot der goden.
Veel verwachting van de indische jeugd hebben wij niet: teveel van onze jongeren zijn maar nauwelijks geinteresseerd in het verleden van hun moederland. Maar daartegenover staat een verheugende belangstelling van velen - ook van Nederlanders die Indië nooit met eigen ogen hebben gezien - die "Het enige Indische Blad ter wereld" blijkbaar met grote aandacht lezen, als een kroniek van een belangrijke fase ook in de geschiedenis van Nederland. Zo gaat, niet zonder een vleug verwondering over zoveel levenskracht, Tong Tong zijn twintigste jaargang in onder het oude motto: Poekoel Teroes!

JHR.

tong tong

Opgericht en geleid door
TJALIE ROBINSON (1911 - 1974)

ONAFH. IND. TIJDSCHR. - 20e JAARG. No. 1

Pr. Mauritsl. 36, Den Haag - Telegramadres: Tong Tong Den Haag - Tel. 070 - 54.55.00/54.55.01 - Postgiro 6685 of A.B.N. Den Haag Rek. No. 51.56.15.730.
Uitgave: Publ. en Handel Mij Tong Tong B.V.
Directie: L. Ducelle
Administratie: Th. M. A. Scheulderman
Redactie: J. H. Ritman, Ch. J. A. Manders, Rogier, G. H. Bartman, L. Ducelle.

Verschijnt de 1ste en de 15e van iedere maand
Prijs per nummer *f* 2,—. Abt. Nederl. (en E.E.G.-landen behalve Engeland) kwart. *f* 11,—, halfj. *f* 22,—; jaar *f* 44,—. Abt. Europa: jaar *f* 44,—.
Buiten Europa: jaar *f* 52,—.
LUCHTPOST:
Abt. (per jaar en per luchtpost): Australië en Nw. Zeeland *f* 92,—; Indonesië *f* 76,—; Z.-Afrika en Z.-Amerika *f* 76,—; Canada en Ver. Staten *f* 64,—; Maleisië, Singapore en India *f* 76,— Suriname en Antillen *f* 64,—.

ZOEKT OP BASIS VAN DE NUTTIGE ERVARINGEN IN DE GORDEL VAN SMARAGD NIEUWE INTERESSEN IN NEDERLAND TE WEKKEN VOOR DE TROPENGORDEL.

*

ALLE ABONNEMENTSGELDEN ZIJN BIJ VOORUITBETALING VERSCHULDIGD

ADVERTENTIES KUNNEN ZONDER OPGAAF VAN REDENEN GEWEIGERD WORDEN

Directie en redactie behouden zich het recht voor om grondige redenen aanvragen voor abonnementen te weigeren, of deze te beeindigen. Hierover zal de betrokkene altijd van te voren in kennis worden gesteld.

*

De redactie behoudt zich het recht voor copy te weigeren dan wel te bekorten of te wijzigen met toestemming van de inzender. Over genomen beslissingen zal niet in details worden gecorrespondeerd.

De Jarige

door J. H. RITMAN

Met dit nummer gaat Tong Tong zijn twintigste jaargang in. "Het enige Indische blad ter wereld" heeft dus nu de volwassen leeftijd bereikt, dank zij de medewerking van duizenden uit de Indische gemeenschap, verspreid over de vier windstreken. De band van Tong Tong met zijn lezers is er één, waarop weinig tijdschriften, al hebben zij honderdmaal het aantal abonnees van ons blad, kunnen bogen. In die zin is Tong Tong niet alleen het enige Indische blad ter wereld, maar een uniek verschijnsel.
Kort geleden zond ons lezer J. Weites een "Ode aan Tong Tong" van zijn hand. Jammer, makker, dat je Tjalie, Lilian en ons allen zó uitvoerig in de bloemetjes zette, dat wij uw ode niet in zijn geheel kunnen afdrukken! Wij missen daarvoor helaas de plaatsruimte. Maar we mogen uw poetische ontboezeming wel citeren, geloven wij. Het spreekt vanzelf, dat Tjalie in dit dichtwerk de grootste rol speelt, want:

Eens was Tjalie hier de **kang**
Gaf zijn krachten jaren lang
Incasseerde alle slagen
Moest ook alle spot verdragen
Vechten voor behoud en recht
Smeedde banden vast en hecht
Steeds voor vriendschap en voor trouw
Samen met zijn lieve vrouw
Onversaagd steeds in het geweer
Moe gevochten keer op keer
Wist ondanks dat van geen wijken
Liet zijn goede wil ook blijken
Geen rancune en geen haat
Met zijn hart ten rade gaat
Vriend of vijand om het even
Wist een ieder wat te geven
In de branding als een rots
Op zijn afkomst was hij trots
Vocht voor erkenning van zijn bloed
Onversaagd vol goeden moed
Opende bij ons de ogen
Raakte ons heel diep bewogen
Maakte krachten in ons open
Kreeg reacties dan bij hopen
Hormat aan deze grote man
Die zo strijden mocht en kan
Vol van eerbied is mijn **sembah**
Met mijn dank aan God en Allah

Aan het slot van zijn ode schetst de schrijver wat Tong Tong voor hem betekent:

Tong Tong is als een rivier
Spoelt zijn water met plezier
Door ravijnen, moeras en bos
Zijn frisse inhoud op ons los
Brengt ons koelte laaft de dorst
Voor een ieder, vriend of vorst
Brengt gedachten overal heen
Houdt onz' kennis op de been
Ja het is een oude boom
Lijkt zo traag zo lui zo loom
Maar het heeft blad en het geeft zijn
bloemen
Vele vruchten, niet te noemen
Heeft aroma, smaak en kleur
Een vreemde ons vertrouwde geur
Schenkt ook loten nieuwe takken
Wordt niet ingedeeld in vakken
Ja het is een lafenis
Zo als nu de Tong Tong is
Ik wens het alle sterkte toe
Wordt het strijden maar niet moe
Laat altijd je tonen horen
Blijft onz' zinnen mee bekoren
Geeft ons warmte in dit land

DE SUKABUMI INZAMELING

Overdracht van de kledingpakketten door de Heer Baso (2e v. links) aan de Gouverneur van Jakarta, de Heer Sadikin (2e v. rechts).

Hierbij kunnen wij u met genoegen mededelen, dat de Sukabumi Inzameling geheel naar wens is verlopen en met recht een succes mag worden genoemd.
Op 3 juni 1975 werden te Jakarta in totaal maar liefst 19 (ingezamelde) kledingpakketten overgedragen door de directeur van de Scheepvaart Mij. "Samudera Indonesia" de Heer S. Baso, aan de Heer Sadikin, hoofd van de Organisatie Sukabumi Aardbeving. Deze overdracht vond plaats aan boord van de M.S. Twadika, dat voor een snelle overtocht garant stond.
Langs deze weg bedankt de Heer Sadikin, mede namens de slachtoffers van de Sukabumi aardbeving, alle Nederlanders die zich met zoveel overgave voor de actie hebben ingezet en met gulheid hebben gegeven, van harte!
Natuurlijk gaat deze dankbaarheid ook uit naar het blad "Tong Tong", dat de organisatie in Nederland zo voortreffelijk tot stand bracht en "last but not least" naar "Samudera Indonesia" die zorgde voor het vervoer van Amsterdam naar Jakarta.
Wij sturen u hierbij een foto (plus negatief), die genomen werd tijdens de overdrachtsceremonie in de salon van de M.S. Twadika.

P.T. SAMUDERA INDONESIA

Ereschuld

In "De Telegraaf" van vrijdag 27 juni lezen wij:

"De Tweede Kamer is gisteren akkoord gegaan met een initiatiefwetsvoorstel van de VVD-er mr. H. E. Koning om de pensioenen van verzetsmilitairen te verbeteren. Volgens het voorstel zullen die militairen die voor 5 mei 1940 in dienst waren en in de oorlog actief aan het verzet hebben meegedaan of in een concentratiekamp hebben gezeten over dat tijdvak ook een dubbel pensioen krijgen.
Tot nu toe kregen alleen die militairen dubbele pensioenuitkering over de oorlogsjaren indien zij vrijwillig in krijgsgevangenschap waren weggevoerd naar Duitsland. Door de „verzetsmilitairen" werd dit als een groot onrecht ervaren."

Er zijn nog meer militairen aan wie de Nederlande regering een tot dusverre ongeloste ereschuld heeft. Komen die nu aan de beurt?

POEKOEL TEROES POT

Hieronder laten wij, onder hartelijke dankzegging aan alle schenkers, de verantwoording volgen van de giften die zijn binnengekomen voor het reservefonds voor Tong Tong over Juni 1975.

A. Ahrens 6,—; A. L. M. Addens-v.d. Watering 25,—; J. N. A. Balgooy 25,—; A. Burg 10,—; W. Boverhof 20,—; H. M. Bolt 11,—; Mw. H. Baudoin 6,25; C. W. van Bossum 6,—; H. M. Carpenting Alting 16,75; J. L. Th. Coldenhoff 16,—; K. S. van Dalm 7,50; J. C. M. van Dalen 6,85; H. J. J. van Dijck 6,10; Mej. J. L. Droop 25,—; Mej. I. Elink Schuurman 10,—; L. A. Gabrielse 10,—; W. E. Grashuis 25,—; L. C. F. de Graaff 25,—; K. M. Graichen 25,—; W. A. Hesselink 25,—; J. Huysen 26,—; W. Hazenberg-Verbeet 10,—; Miss Henderson 10,—; A. van Hasselt-Vrossink 11,—; May Jolly 14,—; A. Kamper-Meyer 10,—; F. W. K. de Klerk 6,05; Ph. Kempff 11,—; Mw Keasberry 30,—; A. J. M. Keukenschrijver 2,25; A. F. Kornmann 34,50; J. T. Lankau 10,—; J. B. Loveriks 20,—; A. M. Lammerts van Buren 10,—; R. Mariouw 10,—; Mevr. B. M. Naberman 7,50; N.N. 15,—; N.N. 10,—; Mej. A. H. Overdijking 10,—; H. R. Oosterbaan 5,—; C. J. G. Overbeek Bloem 10,—; W. Poolman-Buddingh 50,—; Dr. J. W. Pfaeltzer 30,—; Mej. A. L. Polack 10,50; F. Robbersen 10,—; D. M. Rosbach 15,—; M. W. Roobol-Popp 10,—; W. P. J. M. Snitselaar 21,—; M. Sirag Nobel 10,—; P. Stolk 5,50; Struiksma 11,—; J. J. Schlette-Bonjer 30,—; E. Teekamp-Stam 20,—; T. N. Tan-Tjoa 7,—; A. Velthoven 10,—; W. P. van Vliet-Holland 25,—; C. Verbeet-Courant 10,—; M. E. Volten-Overdijkink 10,—; H. W. Visser 2,75; Mw. Willemsen Sterckx (U.S.A.) 10,—; Mw. M. Wouters 5,—; Mw. L. F. van Wermeskerken 25,—; N. H. Wichers-Bleckmann 10,—; A. W. W. A. van Witsen-Bommel 10,—.

Totaal binnengekomen in juni 1975 ***f* 916,90**

Verantwoording

Wij ontvingen onlangs een bijdrage die naar onze mening niet door de feitelijke inhoud, maar wel door de stijl in aanmerking kon komen voor publicatie. Het was een poëtische meditatie over een wandeling in de bergen, die bij ons en naar wij veronderstellen bij tal van onze lezers, dierbare reminiscenties zou oproepen, al ontbrak elk "plot" aan dit stuk.
Maar het was nogal een lang stuk en wij verzochten daarom de schrijver het tot de helft te bekorten, hetgeen naar onze mening zonder de dichterlijke sfeer ervan te schaden, zeer wel mogelijk zou zijn. De schrijver bleek ongaarne aan deze wens te willen voldoen, wat zijn goed recht is.
Wat niet zijn goed recht is: hij schrijft ons, dat hij in Tong-Tong herhaaldelijk bijdragen aantreft, die de lengte van zijn stuk benaderen of zelfs ruimschoots overschrijden en vraagt zich af op welke gronden de ene inzender wèl en de andere niet "de ruimte krijgt". Hij zou gaarne "omtrent Uw desbetreffende criteria worden ingelicht."
Wel, dat is een eenvoudige zaak en wij vragen ons af, of de inzender zelf niet even had kunnen nadenken over het juiste antwoord.
Voorop gesteld dat de redaktie zonder enig vooroordeel bepaalt wat er in Tong-Tong komt en wat niet, zijn de criteria die wij aanleggen eenvoudig deze, dat elk stuk beoordeeld wordt naar zijn te verwachten betekenis voor onze lezers. Vervolgens komt de vraag aan de orde van de urgentie van publicatie en of taal en stijl naar onze mening voldoende zijn verzorgd. Het spreekt vanzelf dat ook, indien beide vragen bevestigend worden beoordeeld de ontwikkeling van het onderwerp een rol gaat spelen. Wij zouden er niet aan denken om bijv. Dr. de Graaf te verzoeken zijn bijdragen te bekorten. Zij schetsen een bepaalde ontwikkeling of levensloop van bekende personen en vormen een afgerond geheel. Ook als zijn bijdragen wat langer uitvallen dan ons zint. Tong-Tong is namelijk niet van elastiek! - overwegen wij, dat zonder schade aan het "plot" zo'n bijdrage niet te bekorten is.
Om nu terug te komen op de schets van de geachte inzender, zij heeft in het geheel geen plot. Ze is ook niet urgent. Zij zou in het geheel niet in aanmerking komen voor publicatie, gezien de beperkte plaatsruimte van ons blad, ware zij niet zo voortreffelijk geschreven. Het beschrijven van de bekoringen van een bergwandeling, waarin overigens niets gebeurt, is niet aan lengte gebonden. Des schrijvers opstel zou net zo goed nog tien bladzijden langer kunnen zijn - of half zo lang, als ze nu is. Vandaar de logische vraag aan de auteur: wilt U Uw stuk tot de helft bekorten? - in welk geval het toch nog ongeveer een pagina in beslag zou nemen.
Wij hebben de moeite genomen zo uitvoerig in te gaan op de vraag van onze inzender, omdat nog herhaaldelijk van misverstand blijkt bij de beoordeling van ons beleid ten aanzien van de overstelpende hoeveelheid bijdragen die ons bereiken - en gelukkig blijven bereiken. Nogmaals: Tong-Tong is niet van elastiek! Wij moeten ons het recht voorbehouden vast te stellen, wat in Tong-Tong komt en zijn niet bereid verantwoording af te leggen over de wijze waarop wij de ingezonden bijdragen beoordelen.
Wij hebben de lezers nu een kijk in de keuken gegeven, maar zullen dit niet herhalen.

JHR.

Apa Bolèh Boeat

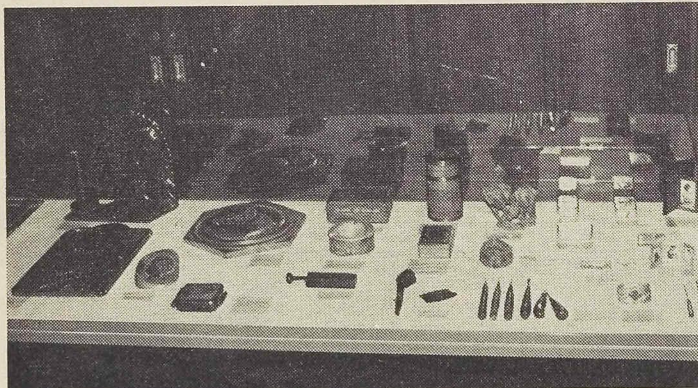
Juni 1946. Eindelijk was het onze beurt om geëvacueerd te worden. Groep F. "Vrouwen en kinderen van krijgsgevangenen". We hadden bijna een jaar gastvrijheid genoten in 't Marine Kamp in Malang. Het verzamelpunt was de "Wijk", veel groter dan 't Marine Kamp, veel voller en met "riant uitzicht" op de Kawi.
We arriveerden er in de late ochtend. Het was een drukte van weerzien van diverse familie en kenalans. Er stond een rij vrachtwagens en het "opladen" begon. Wij, Ma, m'n twee jongere broers en ik, en Oma, Pa's moeder, werden onze vrachtauto aangewezen. De jongelui waren er snel op en hielpen de rest die niet zo vlug ter been waren een handje. Oma, oud, krom, en grijs, vond 't hele gedoe maar zeer matig. Ze zat boven op haar boentelan 't tumult om haar heen gade te slaan. Iedereen was opgewekt en alles ging als gesmeerd, toen plotseling een havermoutblik, tjap Quaker Oats, gevuld met beras boven op Oma's hoofd viel. Tok......, "adoeh anakkoe!" zei Oma en wreef verwoed haar oude hoofd.
Aan het station, Djagalan was 't geloof ik, stond de trein al klaar. We gingen naar Solo en van daaruit de hemel wist waarheen. Een hele nacht in de geblindeerde trein. Ik kreeg koude rillingen, malaria! Precies uitgekiend. Voelde me miserabel, maar sudah...
In Solo aangekomen ontdekten we dat we dicht bij een vliegveld zaten. "Sekarang pigi Semarang", kregen we te horen. In een Dakota. Piloot was een Aussie met bloot bovenlijf, rood haar en grote rode snor. "Nah", zei Oma, "deze jongeman met koemis is onze chauffeur?" Instappen allemaal, m'n jongste broer, 10 jaar oud, had nog nooit een vliegtuig van zo dichtbij gezien, ging er als een haas van door en verschool zich achter een stuk gedèk. Ma achter hem aan. Kort en goed, we kwamen in Semarang aan in deze rammelende kist.
Naar het Weeshuis op Bodjong. Iedereen stond voor het Rode Kruis kantoor waar men inlichtingen kon inwinnen betreffende vaders, broers en echtgenoten. Velen kregen hier 't slechte nieuws te horen, en velen 't goede nieuws. Er waren een hoop tranen, van verdriet en van vreugde. Pa, hoorden we, was in Bangkok. Wilden we naar Bangkok? Ja, zei Ma. Voorlopig moest ze echter naar Soerabaia want er was geen transport gelegenheid alsnog. Ma

(lees verder pag. 17, 3e kolom, onderaan)

Tong Tong is zo klein, het is niet kleiner te krijgen

"Nederlanders in Japanse kampen"

Een menswaardige expositie uit een onmenselijke tijd.

Links: de vitrine met houtsnijwerk en andere voorwerpen. Rechts: bezoekers na de opening van de expositie bij door kampbewoners gemaakte tekeningen.

Op vrijdagmiddag 27 juni jl. vond onder zeer grote belangstelling in het Rijksmuseum te Amsterdam de opening plaats van de tentoonstelling "Nederlanders in Japanse kampen".
Deze voor Nederland unieke expositie staat onder auspiciën van de Stichting Cultuurgeschiedenis van de Nederlanders Overzee en kwam tot stand op initiatief van de Heer P. M. Adriaanse. In de afgelopen maanden heeft de Heer Adriaanse onvermoeid gearbeid voor het welslagen van de tentoonstelling; het was een enorme taak alles bijeen te brengen, op te sporen en een definitieve keuze te maken. Graag willen wij hem vanaf deze plaats daarvoor hulde brengen! Wandelend door expositie treft de bezoeker de grote verscheidenheid van het tentoongestelde materiaal: voorwerpen in de kampen vervaardigd, zowel voor gebruik als decoratief, tekeningen, geborduurde kleden, etc.
Ook enkele na de Japanse capitulatie genomen foto's zijn aan de tentoonstelling toegevoegd.

Langs de wanden zijn aanduidingen van de plaatsen, waar kampen lagen, opgehangen.

Zoals het leven in die tijd was, zo weerspiegelt ook deze tentoonstelling de elementen van leed en verdriet en humor. Een goed voorbeeld van dit laatste is een groot geborduurd kleed dat chronologisch het leven in het kamp Moentilan in Midden-Java uitbeeldt.

Een van de mooiste onderdelen is een vitrine met door kampbewoners gemaakt houtsnijwerk, en siervoorwerpen uit kenariepitten gesneden. Opvallend is de zorg waarmee dit alles is gemaakt, verklaarbaar doordat in zeker opzicht tijd geen rol meer speelde.

Onbegrijpelijk dat het Rijksmuseum voor deze ook uit historisch oogpunt zo belangrijke expositie geen betere ruimte beschikbaar stelde dan een paar kleine, benauwde zaaltjes, waar de bezoekers eigenlijk nauwelijks gelegenheid hadden alles goed te bezichtigen. Zo moest het beroemde pannetje van Oliemans in een smalle pijpenla worden opgehangen!
De organisatoren hebben met deze uiterst beperkte ruimte moeten woekeren, om alles toch nog zo goed mogelijk tot zijn recht te laten komen. Wij vragen ons af, of hier weer voor de zoveelste keer afkeer van het gesmade "koloniale verleden" - waar men overigens zo goed als niets vanaf weet - een doorslaggevende rol heeft gespeeld.
De rijk geillustreerde catalogus (verkrijgbaar voor *f* 10,50) bevat een opsomming van de tentoongestelde stukken met bijbehorende toelichting alsmede een aantal bijdragen van deskundigen. Verder een tot 1975 bijgewerkte bibliografie over deze periode. Tot en met 17 aug. 1975 zal de expositie te zien zijn in de tentoonstellingszaal van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap, ingang Hobbemastraat 19 te Amsterdam. Een bezoek aan deze boeiende tentoonstelling kunnen wij een ieder van harte aanbevelen.

Ch. M.

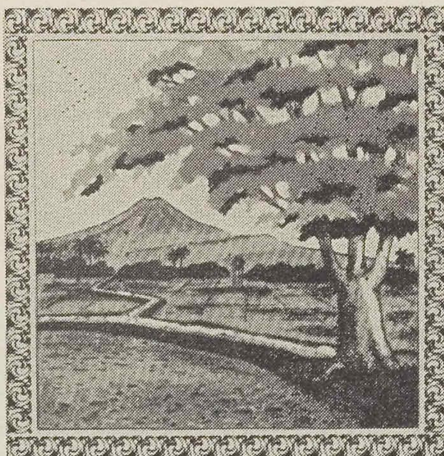
DATA WAAROP DE TENTOONSTELLING "NEDERLANDERS IN JAPANSE KAMPEN" IN ANDERE PLAATSEN TE BEZICHTIGEN ZAL ZIJN.

De tentoonstelling zal ook te zien zijn in het Museum voor het Onderwijs, Den Haag, 13 september - 23 november; Cultureel Centrum De Beyerd, Breda, 20 december 1975 - 15 februari 1976; Museum Het Princessehof, Leeuwarden, 28 februari - 21 april 1976; Gemeentemuseum, Arnhem, 8 mei - 13 juni 1976.

*

De Natuur kent geen Straf, alleen Gevolgen.

*

Bloeiende flamboyant in een Indisch landschap, een stukje tropen aan de muur !

DE KUSTVERLICHTING IN INDIË

Naar aanleiding van W. van Kriegenbergs stuk over de Kustverlichting wil ik ook mijn steentje bijdragen. Ik vertel hier over de jaren 1930-1933 toen ik bij de Kustverlichting werkte.

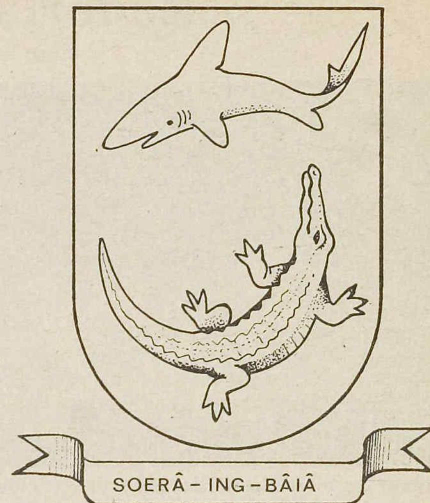
Werkte op de werkplaats Goenoeng Sahari onder Hr. Hoogwinkel. Dan waren daar nog Aronds (kantoor), Kisiang met zijn 4 cylinder Henderson met zijspan, Winterkasper, Dumas, Doesburg, Poublon, Koen Bening, Wetters (Vic), Leidelmeyer (speciaal voor samenstellen en afstellen lampen), Hal en dan nog Boeng Hendrik.

Je leerde daar alles op het gebied van de kustverlichting. Je maakte ook reizen, zoals de Soenda aflossing (korte reis ± 1 week) en dan had je de Banka-aflossing ± 1½ maand werd meestal met de "Wega" gedaan. Na een

(lees verder pag. 13, 3e kolom)

De Bancar-Vondst En De Stichting Van Surabaya

In de "Surabaja-Post" van 21 maart j.l. is melding gemaakt van de opgraving in de dessa Bancar (Bojonegoro) van een schedel, die afkomstig zou zijn van een Ta(r)taarse (Chinese) generaal, die na de landing op Oost-Java is omgekomen in 1293. De schedel is voor nader onderzoek door anthropologen, gebracht naar het Algemene Ziekenhuis in Tuban. Op dit bericht haakte Liem Tjwan Ling in, die daarmee toonde de desbetreffende Nederlandse bronnen aardig goed gelezen te hebben:

Het stadswapen van Surabaia

In de "Surabaja Post" van 1 april j.l. zette Liem de uit de Javaanse kroniek "Pararaton" bekende feiten nog eens op een rijtje, na nuchter geconstateerd te hebben, dat de genoemde Ta(r)taar-Bancar hypothese nog bewezen moet worden. En passant merken we op dat de door Liem en zijn criticus Suparto Brata gebruikte spelling Tartaar niet juist is (dit gaat terug op een verwarring, in de middeleeuwen al, in Europa met het Latijnse Tartarus = onderwereld). M.a.w. de beide heren hebben Prapanca's "Nagarakrtagama" niet gelezen waar de Chinezen "Tatar" (en terecht) worden genoemd. Hetzelfde geldt voor de "Pararaton", waar Tatar vele malen in voorkomt [1]). Men kent de feiten zoals ze ook door Prof. Krom, Dr. H. J. de Graaf, Prof. C. C. Berg ("Pril Madjapahit"), Groeneveld e.a. zijn weergegeven of op een zeer persoonlijke manier (zoals door Berg) zijn verwerkt:

Tijdens de Yuan-dynastie (1280-1368) stuurde de Chinese keizer Kublai Khan in het jaar 1292 een expeditie-leger van 20.000 ruiters in duizend prauwen naar het Javaanse rijk Tumapel. Hij meende nl. dat Kertanegara, de vorst van Tumapel, nog leefde in Singasari. Kertanegara had hem nl. zwaar beledigd door de gezant die hij gestuurd had, met een verminkt gezicht naar China terug te sturen. Liem gaat wel nauwkeurig te werk. Een jaartal-fout in het artikel van 21 maart, waar beweerd wordt dat het Chinese leger in het jaar 1100 op Java binnenviel corrigeert hij terecht in: 1292. Daarop stelt Liem, dat het leger van Kublai Khan binnenkwam via de monding van de Bengawan Solo-rivier in Sedayu ten noorden van Surabaya. Waar we direct aan toevoegen, dat het net zo goed Ujunggaluh kan zijn geweest, d.i. een in de "Pararaton" al genoemde plaats, die lag op het latere (in woonwijken verdeelde) gedeelte van Surabaya dat ligt tussen de Kali Mas en de Kali Pegirian, d.w.z. tussen de 2 monden van de Kali Surabaya. M.a.w. het Chinese leger kan best langs de Brantas zijn binnengevallen. En dat is wat Liems criticus, Suparto Brata, beweert in de "Surabaja Post" van 10 april j.l. Deze bespreekt tevens het besluit van de gemeenteraad van Surabaya van 6 maart j.l., waarbij deze accoord gaat met het voorstel van de burgemeester van Surabaya om de 31e mei 1293 als de stichtingsdag van Surabaya aan te nemen.

Nu is het wat de stichtingsdagen van steden in Indonesië betreft, wel meer de gewoonte, dat een gemeenteraad daarvoor een datum "vaststelt", (men denke maar aan Jakarta), een datum die dan meestal grif naderhand wordt aangevochten (zoals indertijd door Hoessein Djajadiningrat de stichtingsdatum van Jakarta). Zo concludeert Suparto Brata, na een kritische bespreking van Liems artikel, dat de keuze van de stichtingsdag van Surabaya (31-5-1293) niet serieus kan worden genomen als Liem gelijk heeft met zijn bewering over Sedayu aan de Bengawan Solo als invalspoort. Suparto suggereert zelfs dat de Sedayu-versie een april-mop kan zijn! Geen wonder dus dat Suparto, zelf kennelijk een arek Suroboyo, stelt dat de Chinezen wél binnenvielen via Ujunggaluh (d.i. via het latere Surabaya) en op 31 mei 1293 weer via Ujunggaluh door Raden Wijaya werden verdreven [2]), wat natuurlijk een overstatement is ter streling van de nationale ijdelheid.

Duister blijft dan nog waarom uitgerekend de 31e mei 1293 als overwinnings-, tevens stichtingsdag wordt aangehouden, te meer omdat in het vaststellingsbesluit van de Surabayase gemeenteraad "de mogelijkheid van een nader historisch onderzoek en het bestaan van meer overtuigende historische feiten" niet wordt uitgesloten. Suparto vindt het overijld, om niet te zeggen een soort heiligschennis, dat Liem het bestaat om nadat er sinds 2 april 1973 terzake een onderzoek is ingesteld en er druk over is gedebatteerd, wat uitliep op het besluit van 6 maart 1975, maar eventjes 15 dagen later een krasse tegenspraak zonder concrete bewijzen te publiceren: Sedayu i.p.v. Ujunggaluh, De Bengawan Solo i.p.v. de Brantas als invalspoort.

(de Kali Surabaya heet ten zuiden van Mojokerto: Brantas).

Ik zie intussen al veel lezers glimlachen over zoveel naïviteit: Een stadsstichtingsdag eventjes "vaststellen" bij gemeenteraadsbesluit. Maar niet vergeten moet worden, dat Amsterdam op 27 oktober a.s. zijn 700 jarig bestaan gaat vieren...... omdat het voor het eerst **genoemd** wordt in de oorkonde van Graaf Floris V van 27 oktober 1275. M.a.w. het kan als vissersdorp al heel lang voordien hebben bestaan. Die oorkonde is maar een kapstok, omdat men toch een historisch houvast wil hebben om feest te kunnen vieren. Dat een schedelvondst in Bancar (Oost-Java) één van de kapstokken werd voor de viering van de stichting van Surabaya voor het eerst op 31 mei 1975 blijft niettemin een vreemde zaak, maar het houdt kennelijk verband met het feit dat er al 2 jaar over is gestudeerd, en gepolemiseerd in de pers, zoals Suparto aanstipt. Wij krijgen in verband daarmee de indruk: Het zat in de lucht, dat een tamelijk willekeurige schedelvondst in Bancar gekoppeld werd aan de moordpartij, die Raden Wijaya liet aanrichten op een aantal Chinese generaals in de Kraton van Kediri/Daha.

Maar laten we de feiten zoals de "Pararaton" ("Het boek der Koningen") ze geeft, nog eens laten spreken in Liems versie, hier en daar aangevuld met een lezing van Suparto Brata. We vermeldden reeds dat Kublai Khan, een kleinzoon van Djengis Khan (de bekende Mongoolse wereldveroveraar), een voor die tijd formidabel Mongools expeditieleger van 20.000 man naar Tumapel stuurde, dat volgens Liem landde in Sedayu nabij Gresik, maar volgens Suparto in Ujunggaluh (het huidige Surabaya), dat niet via een "rammelende uitleg" (Singgaluh-Sedayu) kan worden gelijkgesteld met Sedayu.

De Chinese (in dit verband ook vaak genoemd Tataarse of Mongoolse) expeditieleiders kwamen er al gauw achter, dat Kertanegara's rijk van Singasari ten onder was gegaan door de

nederlaag die het rijk van Daha hem had toegebracht. Sindsdien was Jayakatwang, de overwinnaar van Kertanegara, de opperheer met als zetel de kraton in Kediri. Het was wel een historisch toeval, dat het leger van Daha juist Raden Wijaya achtervolgde tot aan de Kalimas, toen het Chinese expeditieleger landde in Sedayu. Omdat Raden Wijaya de schoonzoon van Kertanegara was, werd hij als een gevaar voor Daha (Kediri) beschouwd. Hij voelde zich van het zuiden uit in 't nauw gebracht door een binnenlandse vijand en vanuit het noorden door een buitenlands invasieleger. Vandaar dat hij onmiddellijk overleg ging plegen met Tjakradiningrat van Madura, met wie hij bevriend was. Zo kwam R. Wijaya ertoe het Mongoolse expeditieleger door list uit te spelen tegen de troepen van Daha, die veel sterker waren dan zijn eigen legertje. Zijn list bestond eruit dat hij de Chinese generaals de prinsessen uit de kraton van Jayakatwang beloofde te geven, als zij erin slaagden het leger van Daha te verslaan. De Chinese generaal Ik-he Mi-se wilde daar, ondanks de waarschuwing van de adviseur Kau Hsing, wel op ingaan. Te paard reden de Chinezen in 3 dagen van Sedayu (of Ujunggaluh) naar Kediri, waar na een strijd van 2 dagen Kediri werd bestormd en viel. Gids voor het invasie-leger was vanaf de landing tot in Kediri geweest...... R. Wijaya. Jayakatwangs lot na zijn gevangenneming is niet met zekerheid bekend. Liem vermeldt o.a. dat Jayakatwang óf zelfmoord zou gepleegd hebben door in de Brantas te springen of in gevangenschap zou zijn gestorven. Suparto meent (en ik heb dat ook wel eens gelezen) dat Ik-he Mi-se hem naar Ujunggaluh bracht. Daar zou (maar dat vertelt Suparto niet) Jayakatwang zelfs nog een **kakawin** hebben gedicht. We volgen nu nog even verder Suparto's lezing: De Chinese generaals Sheh Pi en Kau Hsing volgden wat later, en verlieten dus ook Kediri. Afgesproken was nl. met R. Wijaya dat ze eerst weg zouden gaan uit Kediri ter voorbereiding van een feestelijke ontvangst van de Chinese bondgenoten ter gelegenheid van hun vertrek van Java. En nu voert Suparto twee data aan, die bij Liem geen rol spelen, zo te zien door hem bedacht (of nagepraat) pour besoin de la cause: Op 9 mei 1293 besloot R. Wijaya Kediri te verlaten, vergezeld van een "Ta(r)taarse" afdeling. Toen R. Wijaya eenmaal los was gekomen van de Chinese hoofdmacht, vernietigde hij deze Chinese afdeling. Vervolgens deed R. Wijaya een aanval op de Chinezen bij de schepen in Ujunggaluh, waarna de ontredderde, uit Kediri terugkerende Chinese troepen zich met die in Ujunggaluh verenigden en op 31 mei 1293 onder zeil gingen.

Duidelijker is Liems versie: Na de overwinning op Jayakatwang eisten de Chinese generaals inlossing van de door R. Wijaya gedane belofte. R. Wijaya paste voor de tweede keer een list toe: hij zei bereid te zijn z'n belofte gestand te doen op voorwaarde dat de Mongoolse generaals ongewapend de kraton van Daha zouden binnengaan. Anders zouden de prinsessen wel eens zelfmoord kunnen plegen door de kali Brantas in te springen, zo zei R. Wijaya. En zo gebeurde het dat de Mongoolse generaals "mabuk perempuan" en ongewapend het paleis betraden. De mannen van R. Wijaya, die hun wapens in hun kleren hadden verborgen, zagen zo de kans schoon om de argeloze generaals, wier aandacht geheel op het ophalen van de prinsessen was toegespitst, te doden.

Na deze ramp pleegden de generaals van Ik-he Mi-se met elkaar overleg of ze de oorlog tegen R. Wijaya zouden voortzetten of het leger zouden terugtrekken op Sedayu, omdat de topleiding van het leger was omgekomen. Ten slotte werd het besluit genomen om maar terug te trekken naar Sedayu. En zo kon R. Wijaya ongehinderd de stichter worden van het rijk van Majapahit (1293-1478 of 1527).

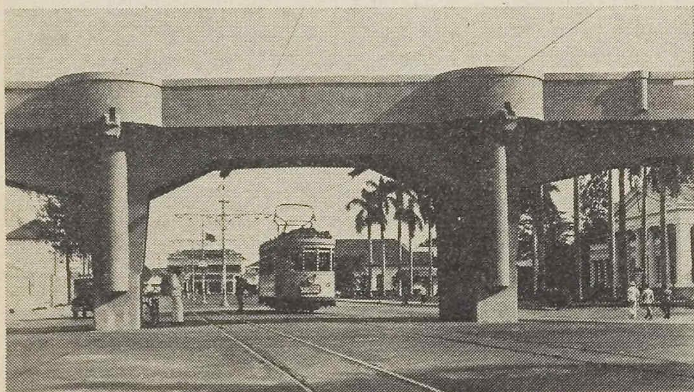
Na hun terugkeer in China werden de resterende Chinese generaals gestraft door Kublai Khan (uitgesproken: Chan) wegens ongedisciplineerd optreden, terwijl de adviseur Kau Hsing voor zijn verdiensten beloond werd met goudstukken.

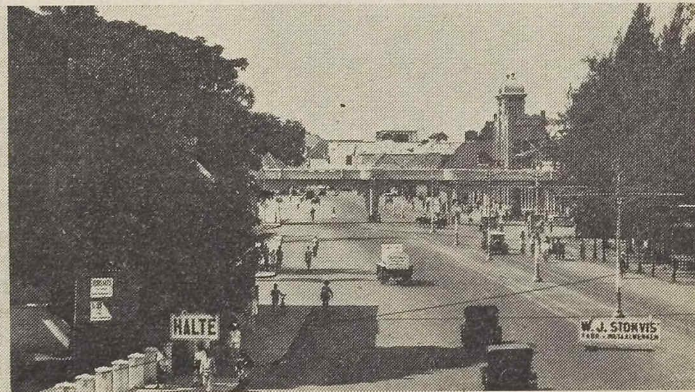
Een lid van de Mangkunegara-familie, wijlen K. P. H. Soerjosoeradjo, heeft, aldus Liem, in de Japanse tijd eens tegen hem gezegd, toen ze spraken over de vriendschap tussen Indonesië en China: "Lo! Het ontstaan van het rijk van Majapahit is het gevolg geweest van de komst van het expeditieleger van Kublai Khan".
Liem eindigt met nog eens een vraagteken te zetten achter de vondst van beenderen in Bancar. Hij acht het mogelijk dat de Chinezen vóór ze terugtrokken op Sedayu (waar hun vloot lag) zich van de lijken van de gedode generaals hebben meester gemaakt en hoe, aldus Liem, is het dan te verklaren dat ze begraven zijn in Bancar, (dat meer naar het zuiden ligt).
Rest mij nog te vermelden, dat ik op 11 dezer de 2 onderhavige artikelen uit de "Surabaja Post" in Nederlandse vertaling heb voorgelezen aan Dr. H. J. de Graaf in Velp, aan wie ik veel dank verschuldigd ben voor diverse verhelderende opmerkingen.

[1]) Volledigheidshalve vermeld ik nog dat in van Dale, de Encyclopedia Brittannica, Webster's "New World Dictionary", Le Petit Larousse, de Kleine Winkler Prins, om maar een paar naslagwerken te noemen, steeds Tataar (Tatar) als de oorspronkelijke spelling wordt beschouwd. Het is mij meer opgevallen dat dit bij de Indonesiërs onbekend is en dat ze meewarig het hoofd schudden als ik vertel dat Pracanca al de juiste spelling, Tatar, kende.

[2]) Hier zit, zo bemerkte ik na lang puzzelen, de kern van Suparto's kritiek op Liem: Suparto beweert, zo te zien aan de hand van een "paper" (mogelijk is een stuk bedoeld dat de Surabayase gemeenteraad bewoog tot zijn besluit), dat het Tataarse leger werd **verjaagd** (terusir) door R. Wijaya uit Ujunggaluh op 31 mei 1293 na een tegen hen geleverde strijd (perjuangan). Dit is echter zowel in strijd met de door Suparto zelf aannemelijk (sesuai dengan pikiran) geachte overweging

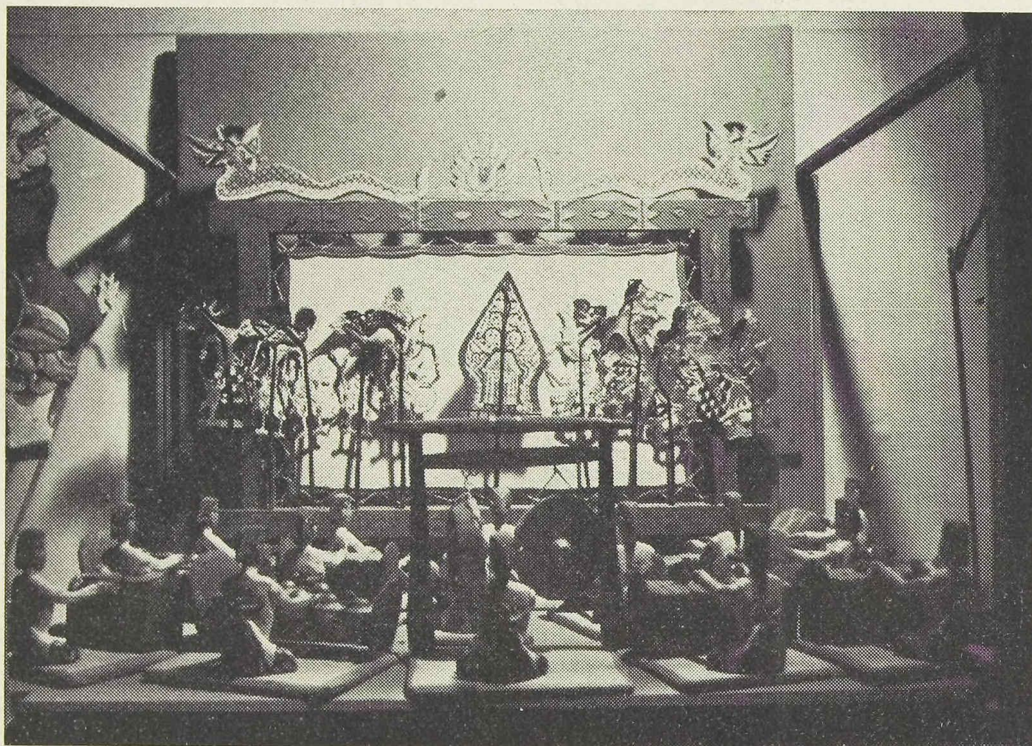
lees verder volgende pag., 3e kol. onderaan

Twee gezichten op Pasar Besar in Surabaia in de 30-er jaren. Linker foto: Het viaduct met de trambaan, in de verte het in tempo doeloe bij Soerabaianen zo geliefde taartjespaleis van Grimm, waarin later Dunlop gevestigd was. Rechts het Paleis van Justitie. Rechter foto: aan de rechterkant op de achtergrond ziet men het gebouw van de K.P.M.

Het poppentheater- Centrum in Kaufbeuren en zijn Indonesische afdeling

Modellen van een wajangvoorstelling met gamelan, kelir en kulits, in de Indonesische afdeling van het poppentheater-centrum in Kaufbeuren. (Foto Bichlmeyer)

Als U deze zomer op vacantie gaat in Duitsland en U in de gelegenheid bent, verzuim dan niet een bezoek te brengen aan Kaufbeuren in de prachtige Allgau, halverwege tussen München en Lindau, 40 km van de Oostenrijkse grens.
In de laatste vier jaar is in Kaufbeuren een uniek poppentheater-centrum ontstaan. Alois Raab, een onderwijzer, die reeds 50 jaar geleden poppenkast speelde, heeft gedurende de laatste 30 jaar een poppenkast-onderneming opgebouwd.
Met hulp van de gemeenteraad kwam het gebouw van het centrum tot stand

Een fraaie verzameling gunungans. (Foto Bichlmeyer)

waarin zijn ondergebracht een grote theaterzaal, marionetten-toneel, bibliotheek, poppentheaterschool en een museum met een Europese en een Aziatische afdeling, van welke laatste afdeling de Indonesische de grootste is. De Indonesische collectie omvat o.m. wajang-Klitik, wajang-Golek en wajang-Kulit figuren in groot aantal en verscheidenheid.
Alois Raab heeft het plan binnenkort een reis naar Java en Bali te ondernemen om daar land en volk en vooral de wajang en gamelan te bestuderen. Een volledig gamelan-instrumentarium is een van zijn grote wensen. Wie zou de Heer Raab hierbij adviezen kunnen geven?
Aan degenen die op dit gebied iets willen geven, kunnen wij het Kaufbeurer Poppentheater warm aanbevelen. Op zijn veelvuldige speurtochten naar alles wat met wajang te maken heeft, bezocht de Heer Raab ook vaak onze toko, waar hij veel aankopen voor zijn collectie deed. Hij is dus een goede bekende van Tong Tong.
Het adres is: Alois Raab, D-895 Kaufbeuren, Wagenseilstrasse 14a., West-Deutschland.

Vitrine met wajang-golek figuren. (Foto Bichlmeyer)

(Vervolg: "De Bancar vondst")

van de Tataren voor hun vertrek dat Kertanegara en diens overweldiger Jayakatwang toch al dood of uitgeschakeld waren, als vooral ook met het door Suparto zelf genoemde feit, dat R. Wijaya pas toesloeg als de Chinese hoofdmacht (induk pasukan Tartar) **niet in de buurt was.** M.a.w. een frontaal treffen met de Chinese hoofdmacht in Ujunggaluh was wel het laatste wat R. Wijaya als tacticus had willen ondernemen. De Tataren waren immers numeriek nog altijd ver in de meerderheid. M.a.w. de stichtingsdag van Surabaya is opgehangen aan een achteraf aan R. Wijaya in Ujunggaluh (het latere Surabaya) toegeschreven overwinning op de Tataren. Met Dr. de Graaf ben ik van mening dat dit niet in de lijn van R. Wijaya gelegen heeft: "Het was een dubbeltje op z'n kant (voor R. Wijaya), die terugtocht van de Tataren nadat een aantal van hun generaals door R. Wijaya uit de weg was geruimd, en daarna hun aftocht uit Ujunggaluh (of Sedayu), **omdat de gezochte tegenstander(s) zoals Kertanegara er toch niet meer waren"**, aldus Dr. de Graaf.

Drs. H. D. van PERNIS

Indische Politieherinneringen

van C. H. Groen

Ik ben maar blij, dat de Redactie in de titel van deze bijdrage, ook mijn naam heeft opgenomen, want anders had ik mij zelf moeten voorstellen en daarmede heb ik in het oude Indië eens een rare ervaring gehad.

Men had op het Departement van Binnenlands Bestuur gemeend mij te moeten overplaatsen naar Bandjermasin, de hoofdplaats van de Zuider- en Oosterafdeling van Borneo, als zelfstandig corps-chef, met alleen de Gouverneur van Borneo boven mij, van de Stads-, Veld-, de Cultuur- en de Ondernemingspolitie in die hele Zuider- en Oosterafdeling van Borneo (6½ x Nederland).
Overigens: van Bandjermasin werd toentertijd verteld, dat het 2½ cm te hoog lag. Want had het zoveel lager gelegen, dan had het helemaal niet bestaan. Het was namelijk het geval dat bij vloed (die zo hoog bij de rivier toch nog merkbaar was) de hele stad onderstroomde, behoudens de, met modder en zand opgeworpen, enkele wegen. Bij eb viel het hele geval weer net droog.
Maar goed, ik zat er nu eenmaal en moest maar zien er het beste van te maken. Na een paar weken was ik wel vertrouwd met de Stadspolitie van Bandjermasin en had ook al een bezoek gebracht aan de Detachementen Veldpolitie in de Hoeloe-Soengei, het achterland van mijn standplaats.
Ik moest toen op de, zoals ik het noemde, grote tournée; Balikpapan (BPM-Cultuurpolitie) per vliegtuig, vandaar naar Samarinda (kolenmijn KPM-Ondernemingspolitie), met een Chinees motorbootje, dat bijna onder water voer, zo zwaar was het geladen, van Samarinda, nu met de KPM weer terug naar Balikpapan en vandaar vliegen naar Tarakan het meest noordelijke deel van mijn ressort. Hemelsbreed 900 km van Bandjermasin.
Er was daar gestationeerd een Inspecteur van de Algemene Gouvernementspolitie, als chef van de door de BPM in stand gehouden Cultuurpolitie.
Het verschil tussen de Cultuur-politie en de Ondernemings-Politie? De Cultuur-Politie bestond uit personeel van de Algemene Gouvernements-Politie, maar de kosten worden door de betrokken onderneming aan het Gouvernement betaald. Ondernemings-Politie werd op de ondernemingen zelf aangeworven, maar uniformen, salarissen en dergelijke, moesten in overeenstemming met de regels voor de Algemene Politie, door de onderneming worden opgebracht en er moest een chef aan het hoofd staan, die van de Algemene Politie was.

Die chef van de Cultuur-politie op Tarakan, was van mijn komst op de hoogte gesteld en hij haalde mij, met een dienstwagen, van het vliegveld af. Ik verwachtte, dat hij mij zou brengen naar de Gouvernements pasangrahan. Het was namelijk de eis van "Reiswezen", dat ambtenaren op dienstreis zouden overnachten en ook de maaltijden gebruiken in die pasangrahans, als die er waren. Dat was in Tarakan het geval.

Een opname van waterrijk Bandjarmasin.

Maar...... de Gouvernements pasangrahans stonden bij de ambtenaren in een zeer slechte reuk, zeker in de Buitengewesten. Ze werden beheerd door een Inlandse mandoer, die zich verre van uitsloofde, om het zijn gasten naar de zin te maken (uitzonderingen niet te na gesproken). Logies en voeding waren vaak abominabel. Het verhaal ging dan ook, dat vele ambtenaren de mandoer een gulden of een rijksdaalder toestopten, om hem te bewegen een briefje af te geven, dat de pasangrahan vol was. Daarmede riskeerden die ambtenaren hun baan, want de jongens van "Reiswezen" waren niet voor de poes en speurden alles na.
Hoe het zij, de Inspecteur van de Cultuurpolitie bracht mij naar de pasangrahan, of, zo U wilt, het hotel, dat de BPM in Tarakan had laten bouwen en onder beheer gesteld van een Hollandse vrouw.
Toen wij bij dat hotel arriveerden, stopten wij aan de voet van de trap, die naar boven leidde. Het geval stond namelijk op hoge palen. En toen wij stopten kwam meteen, boven aan die brede trap een vrouw te voorschijn en daalde de trap af.
Ze was (laat ik het zacht zeggen) nogal omvangrijk en riep bij mij onmiddellijk gedachten-associaties op aan "Mie met de Handjes", een figuur uit een vervolgverhaal, dat, toentertijd verscheen in het ook veel in Indië gelezen Nederlandse weekblad "Het Leven".

Ik was uitgestapt en beende naar de trap, die ik bereikte, toen zij nog een drie treedjes hoger stond. En wetend, dat de Inspecteur voor mij logies besproken had, en dat mijn naam haar dus bekend moest zijn, meldde ik mij gewoon aan, met uitgestoken hand en de woorden: "Ik ben Groen".

Zij negeerde mijn uitgestoken hand, zette de handen in de zij, monsterde mij van het hoofd tot de voeten en zei: "Daar zie je anders helemaal niet naar uit".

Pas daarna greep ze mijn hand, die ze krachtig drukte, en zei: "Maar je bent te meer welkom. Treedt binnen". Ik heb daar goed gelogeerd en voortreffelijk gegeten. Maar toen ik twee dagen erna weer in Bandjermasin terug was, werd mij daar het hele voorval al in kleuren en geuren verteld. Chabar angin.
U, aandachtige lezer, zult inmiddels al wel begrepen hebben, dat ik in Indië Commissaris van Politie was. Wanneer men over die levensperiode herinneringen te boek stelt, dan kan het niet anders of men heeft het over zichzelf. En dan kan het niet anders, of zo nu en dan wordt de indruk gewekt, dat men het allemaal zo prachtig heeft opgelost. Laat ik U de verzekering geven, dat de meesten van mijn collega's wel tot dezelfde prestaties zouden zijn gekomen. Ik was, volgens mijn conduiten, een goed Commissaris, maar ook niet meer.
U zult in mijn volgende artikelen merken, dat ik telkens in een andere functie optreed. Gevolg van het feit, dat men om de drie jaar werd overgeplaatst en, in de meeste gevallen, in de nieuwe standplaats door de corpschef elk jaar nog in een andere tak van dienst werd geplaatst. Zo heb ik alle takken van politiedienst meegemaakt.

(wordt vervolgd)

BOEKBESPREKING

KONFRONTASI

Ofschoon het niet de eerste "Konfrontasi" was, is toch het tussen een diplomatieke breuk en volle oorlog zwevende conflict tussen Indonesië en Maleisië het meest bekend onder die naam. Zoals men weet, verzette Indonesië zich in het jaar 1963 heftig tegen de stichting van de buurstaat, na aanvankelijk de geboorte van Maleisië althans met de mond te hebben toegejuicht. Maar dat was nog in de tijd, dat Indonesië een andere "konfrontasi" uitvocht, namelijk die met Nederland over West Irian en het dus bijzonder onverstandig zou zijn geweest tegelijkertijd een tweede front tegenover de nog altijd machtige wereld van het Britse gemeenebest te openen. Over die tweede confrontatie nu heeft J.A.C. Mackie, Research director van het Centre of Southeast Asian studies van de Monash universiteit in Melbourne een boek het licht doen zien. Het is verschenen bij de Oxford University Press voor het Australian Institute of International Affairs.

Het is een lijvig deel (368 pag.) De eschrijver beperkt zich niet tot hetgeen zich in de jaren 1963-1966 afspeelde maar grijpt terug tot in het ver verleden bij zijn beschrijving van de relaties tussen de twee broedervolkeren. Immers Indonesiërs en Maleisiërs zijn bloedbroeders. Van de geschiedschrijver mag men verlangen dat hij, ook waar wezenlijke objectiviteit niet kan worden verlangd, te goeder trouw naar waarheid zijn bevindingen weergeeft. Welnu, de schrijver, wiens sympathie onmiskenbaar naar de Maleisiërs (en op de achtergrond de Britten) uitgaat geeft nochtans de gebeurtenissen en het beleid in Indonesië met scrupuleuze zorgvuldigheid weer. Hij neemt zelfs Soekarno, die algemeen beschouwd **wordt en werd** als de boze geest achter het geharrewar in bescherming door het volle licht te werpen op zijn positie tussen de PKI en het leger vóór de dramatische ontwikkelingen van eind 1965, toen de uiterst labiele balans eindelijk doorsloeg, het leger aan de macht kwam en de PKI Soekarno in haar val meesleurde, daarmee tegelijk een eind makende aan de confrontatie, al duurde het nog bijna een jaar voor de goede relaties tussen de buren volledig en formeel waren hersteld.

Voor wie de uiterlijke gebeurtenissen op de voet heeft gevolgd - maar vanuit Nederland was zelfs dat wel zeer moeilijk! - zal in dit boek weinig opzienbarend nieuws aantreffen, maar het is voor zover wij weten de eerste publicatie die met grote diepgang de ontwikkelingen in dat deel van de wereld, dat ons zo nauw aan het hart ligt naast elkaar zet en hun onderling verband belicht. De schrijver beschikt bovendien over het vermogen in klare taal zijn analyse te doen overkomen. Een belangrijk boek, omdat het de gebeurtenissen in een kritieke periode van de geschiedenis van Indonesië - en uiteraard ook van Maleisië - systematisch beschrijft, en de vaak op een afstand onbegrijpelijke en verwarrende feiten tot een verstaanbaar geheel samenvoegt. Daarom voor ieder die belangstelt in de geschiedenis van Indonesië een belangrijk boek.

JHR.

*

NIEUWE UITGAVEN

Van de Uitgeverij Servire in Wassenaar ontvingen wij een zestal nieuwe uitgaven, alle op het gebied van het geestelijk leven, die wij met genoegen aankondigen. Daar zijn dan allereerst twee boeken met wereldfaam: C. G. Jung's "Von den Wurzeln des Bewustseins", door dr. Elisabeth Camerling vertaald onder de Nederlandse titel "Archtypen" met als ondertitel "Over menselijke drijfveren, reacties en religieuze belevingen". Voorts Rudolf Steiner's "Die Philosophie der Freiheit", onder de titel Filosofie der Vrijheid vertaald door E. Los-Wierixks. Ofschoon deze "Grondtrekken van een moderne wereldbeschouwing", evenals trouwens Jung's boek al van voor de IIe wereldoorlog dateren zijn deze beide boeken nog steeds de kennisneming meer dan waard. Beide boeken zijn herdrukken.

Een tweede druk van een boekje, dat eveneens vele jaren geleden verscheen is een in verband met de ontwikkeling van de kennis betreffende het oude Griekenland aangevulde schets over Homerus van de hand van dr. K. Sprey.

Voor allen, die tot de wortels van onze westerse cultuur willen trachten door te dringen een instructief essay.

Joost A.M. Meerloo dient zich aan als "een psycholoog op het oorlogspad" in zijn autobiografische verzameling schetsen onder de titel "Een mond vol spijkers". De titel is ontleend aan de werkwijze van een schoenmaker bij wie de schrijver in zijn jonge jaren vaak te gast was en met wie hij dan duo's op de te verzolen schoenen uitvoerde met de schoenmakershamer. Maar de jongen Meerloo had géén en de echte schoenmaker wèl spijkers in de mond, die hij er telkens uitviste wanneer hij de zool aan de schoen spijkerde. Op deze uitgave komen wij nader terug.

Tenslotte verschenen in de Soefi reeks twee deeltjes van Inayat Khan, namelijk deel IV-2: Verruiming van bewustzijn en VI-2, De mens, meester van zijn lot. Khan was een groot Soefi-mysticus. Ook deze boekjes zijn herdrukken.

J.H.R.

"Waarom moeten ze ons nou zo treiteren!"

WIE WAT WAAR WANNEER?

Deze nieuwe rubriek dient UITSLUITEND voor:
- **Opsporing of informaties over personen.**
- **Inlichtingen over diverse onderwerpen.**
- **Bekendmaking van bijeenkomsten, reünies en alle NIET-COMMERCIËLE gebeurtenissen.**
- **Gratis aanbiedingen niet tegen geld of anderszins.**
- **Alle oproepen onder deze rubriek met duidelijke opgave van naam en adres.**

Voor abonnées en niet-abonnées geldt het tarief *f* 5,— per oproep/aanvraag.

REDACTIE TONG TONG

*

EXTRA BEWIJSNUMMERS UITSLUITEND TEGEN BETALING !

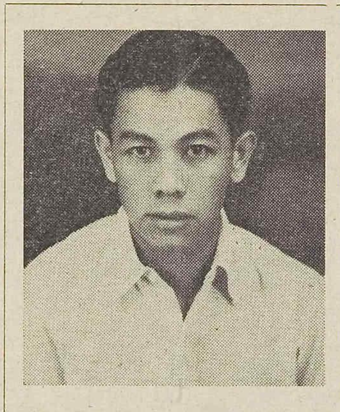
Willen mijn oude vrienden - muziek en Mil. diensttijd in Batavia, Semarang, Malang, Bandoeng, Tjimahi mij weer benaderen? Ik heb mijn gitaar in Semarang bij de Fam. Brink? op Tawang achtergelaten. A. L. Ph. Leidelmeyer (roepnaam Flip), Volendamlaan 758, Den Haag. Tel. 070 - 25 31 94.

S.O.S. - Alarmkreet

Tijdens de 2e Wereldoorlog was een zekere Heer Dick Brinkman als militair in Australië opgenomen in het huis van Miss Hilda Streasel of Streesel. Van een kennis vernam ik, dat Miss Hilda graag weer in contact wil komen met genoemde heer. Zij is ± 83 jaar oud, is hartpatiënte en moet binnenkort naar een Bejaarden Tehuis. Mijnheer Brinkman, laat deze oude dame niet in de steek en geef mij Uw adres, dan verbind ik U door. Okay? Mevrouw J. Boogaard-Staneke, Reigerstraat 13, Enschede.

Wie heeft voor mij ter overname het boek: Op reis met de Special Party (Sijthoff 1971). P. van Meel, Halleyweg 16, Dordrecht, tel: 078 - 7 04 09.

Dank Tong Tong! En zowaar na ruim 28 jaar weer contact. Vriendelijke groeten, O. L. Schwab, Voorburg.

Wie weet het adres van de Heer Lie Piang Fei, die een restaurant had in Lahat. De Heer A. P. Foppe, Meerpaal 365, Groningen leerde hem kennen toen hij chauffeur was van de 4-I-RI in Lahat (Sumatra), 1947-'48. Zijn restaurant werd veel door de militairen bezocht. In deze tijd heeft de Heer Lie zeer veel gedaan voor de Heer Foppe, die het dan ook zeer op prijs zou stellen als het contact zou worden hersteld.

DODENHERDENKING

Het ligt in onze bedoeling om op 15 aug. 1975 een dodenherdenking te houden in Maastricht. Wij willen die dag herdenken hen, die als slachtoffer vielen in de Japanse kampen, tijdens de bersiapperiode, en de jongens die na de Japanse capitulatie naar Indië kwamen om ons te bevrijden en te beschermen. Wij hopen vooral hen te bereiken, die het graf van hun kind, kameraad of vriend nooit hebben kunnen bezoeken. Met dia's zal de Oorlogsgravenstichting wat van haar werk vertellen.
Plaats van gebeuren: Kerkgebouw in de wijk Malberg, aan het Dukaatplein te Maastricht. Aanvangstijd: 20.00 uur 's avonds. Om de eventuele kosten te dekken, die het organiseren van deze avond met zich meebrengt (drukkosten, bloemen, zaalhuur enz.) zijn we geheel op U aangewezen.
Wilt U ons steunen stort dan Uw gift op de RABO-BANK te MAASTRICHT, nummer 13.13 000 59. Op het strookje vermelden: "Dodenherdenking". Op het strookje vermelden of U aanwezig wilt zijn of niet.
Inlichtingen bij: Mevr. D. Bakker-Rudolph, Gouv. Houbenstr. 10, Amby, tel. 043 - 2 21 19; Mevr. A. Klaassen-Janssen, Elruwe 8, Maastricht; Mevr. H. C. v. Wijk-Desmet, Ponjaardruwe 50, Maastricht, tel. 043 - 3 34 03.

Firma Schakel zoekt contact met: Marijke Westhoeve, Jet Loggers, Loetje Veerman uit Jappenkamp Lampersarie, Semarang. Brieven aan: Truus den Enting-Schakel, Piet Heinlaan 7, Castricum.

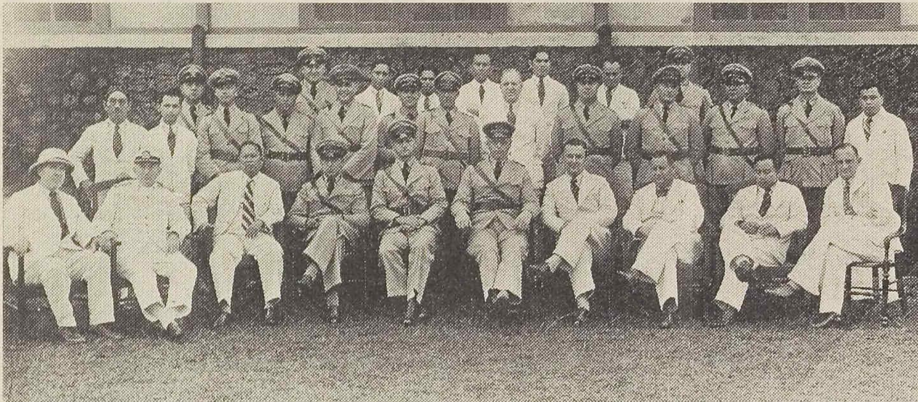
Johan E. Galistan, Wibautstraat 195, Zaandam zoekt contact met Lucas Freet, Dien Cusoa, Korp. vechtwagens 1e Eskadron, Jakarta.

De afhandeling en administratie van de bestellingen van de brochure van de Federatie van Oud-Strijders is voortaan overgebracht naar de samensteller van deze brochure: Ir. G. Vrijburg, Segbroeklaan 212, Den Haag, tel. 070 - 64 93 83.

Herinneringen aan ons voormalig Nederlands Oost-Indië

vóór, tijdens en na de tweede wereldoorlog.

I.

Een groepsfoto van docenten van de Politieschool in Soekaboemi uit omstreeks de jaren 1930-'40. Op de eerste rij zittend 2e v. links de Heer Steinmetz, staande 5e v. links De Heer J. van Brakel.

Deze tijd, zo ongeveer 30 j. na het einde van wereldoorlog II ook de met bijzondere belangstelling - om méer dan éen reden - gevolgde artikelen in "TONG TONG" en tenslotte de overweging, dat de publicaties over het voorm. N.O.I. tijdens de jaren 1941 - 1945 toch wel enige aanvulling verdienen, zijn voor mij aanleiding om het een en ander te memoreren, zoals in hoofde dezes vermeld, overigens hopende, dat T.T. mijn - beknopt en objectief - verhaal geschikt voor opname acht.
Het zal bestaan uit drie delen.

Vóór de tweede wereldoorlog.

Over Oost- en Midden-Java schreef ik al eens iets in het sportieve vlak. Mede geinspireerd door de "historische en geografische artikelen" van de heer Knaud over Soekaboemi, nu mijnerzijds een poging om ook in herinnering te brengen de tijd van de "Politieschool" daar ter plaatse, waaraan ongetwijfeld velen met genoegen terugdenken. Deze opleidingsschool was énig in het voorm. N.O.I. en had ook om de vorming en organisatie van het **algemeen** politiekorps véel meer dan alleen locale betekenis.

Velen hebben daar meegemaakt en hun ervaringen beleefd onder de hcvp Feuerstein en zijn medewerkers-leraren. De wat stugge, maar zéer bekwame heer Schwartz, docerende in de Javaanse en Maleise talen en geografie, van wie ook bekend was zijn bijzondere interesse voor eigenlijk alles in N.O.I. op zijn gebied (o.a. ook voor een Balinees woordenboek) eiste véel van zijn leerlingen in woord en geschrift.

Liefst méer tijd en studie dan voor de andere vakken: staats- en rechtswetenschappen, speurkunst, gezondheidsleer - voor laatstbedoelde docent zéer "close up" in alle ellende toegelicht in het plaatselijke ziekenhuis! - lichamelijke opvoeding (sabelschermen, jiu jitsu; dit laatste werd matig geapprecieerd - de harde mat!) exercitie, motortechniek enz. Men herinnert zich zeker ook de heren Dekker, Smith, Van Haarlem, Krieger, Sibbelee e.a. - Krieger, die vaak tegen de adsp.cvp opmerkte: "ach, jullie staan straks weer boven mij" (hij was hoofdinsp. van pol.), maar ons toch goed bijbracht, dat het co. "linksomkeert" niet bestaat; hij was "a good sport". En Sibbelee, die zo nu en dan een demonstratie gaf op zijn (oude) "Indian-met-zijspan", hetgeen toch niemand zó aandurfde.

De heer Schwartz werd destijds opgevolgd door de heer Bosch. En al-in-al heeft het menig zweetdruppeltje gekost.

Sportief heeft de "Politieschool" ook goede prestaties geleverd: in de jaren 1926-1929 had het een "gerenommeerd" voetbal-elftal, dat jarenlang kampioen van de "Soekaboemische Voetbal Bond" is geweest. In dat elftal hebben steeds spelers uit **alle** politierangen enthousiast en sportief om de goals gestreden. Wie herinnert zich niet de wedstrijden o.a. tegen de "Planters v.v." en tegen het volledig-Indonesische "Halimoen" - elftal van de C.O. - administrateur Crone. En dan die éne wedstrijd van het P.S.-elftal tegen de "Miss Riboet-XI"; dit elftal van de in die jaren zéer - en terecht! geroemde Miss Riboet, een befaamde Indon. cabarettière, die overal en altijd weer op Java volle zalen trok; in Batavia en elders werd evenzeer belangstelling betoond van de zijde der autoriteiten (met lage autonummers en uiteraard altijd op de eerste rijen in haar theater gezeten!).

Hulde van Miss Riboet

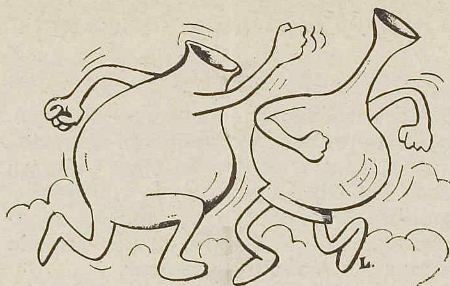
Haar voorstellingen waren apart, zeer verzorgd en all round
Het P.S.-elftal, dat ook in 1928 kampioen van de S.V.B. was geworden kreeg na de wedstrijd, die - als ik me niet vergis - met 1 - 0 gewonnen werd, vrij-kaartjes voor de avond-voorstelling, waarvan uiteraard gaarne gebruik gemaakt werd. Wij moesten in de pauze, na een kostelijk eerste-gedeelte - op het toneel komen voor een "hulde" (een fraaie krans !), die Miss Riboet ons wilde brengen voor de prettige en sportieve wedstrijd van die middag. Even hierbij pro memorie: ik besloot haar ten aanhore van de stampvolle zaal, met zéer enthousiast klappend publiek, in het Engels te bedanken (after all had zij al enkele bekende liedjes verdienstelijk in die taal gebracht). Haar reactie, na de omgehangen krans, was frappant: "Ah, toean bitjara melajoe sadja"...... Tableau en donderend applaus !
Soekaboemi had uiteraard ook een sociëteit en "Soekamanah" was de door velen gaarne gefrequenteerde gelegenheid voor borrel, biljard, een dansje of zó maar voor de gezelligheid. De stemming was er altijd opperbest. Op de tennisbanen vóor deze soos werd o.m. door Van Krieken een goede partij gespeeld en in de watersport was Soeters de primus. Salabintana en het zwembad van hotel "Selabatoe" werden vaak bezocht.
De klas-oudste van mijn jaar was Buys, ex-vliegenier, bijgenaamd de "Bolle", de man met het fotografisch geheugen was Tacoma; dit kwam vooral ook tot uiting als de heer Schwartz in de toch al wat gespannen sfeer tijdens zijn lessen vragen stelde buiten zijn directe leerstof; deze docent zou nu een pracht quiz-master zijn......
Vriendschap en gastvrijheid hebben wij volop genoten van vele zijden: de fam. Snor, de notarisfam. Schotel en ook van B.B. en Gemeente-zijde.
Het was, dacht ik, voor allen toch een tijd, die nog vele prettige herinneringen oproept! Ik heb er slechts een greep uit gedaan. Er is een Oranje-devies: "men behoeft niet te hopen om iets te ondernemen, noch te slagen om te volharden", treffend voor velen, die de "Politieschool" hebben doorlopen, en hun carrière-top hebben bereikt. En zij, die ongetwijfeld de moeilijkste jaren hebben overleefd, zullen dankbaar zijn NU - zoals ik - te kunnen terugdenken aan Soekaboemi-tempo-doeloe !
Ik wil die vreugde genieten EN délen, want vreugde is als een tweeling geboren......

J.K.H.B.

Goed beschouwd......
is een slordige huisvrouw een huisvrouw die geen tijd en zin kan opbrengen dagelijks de rommel van andere huisgenoten op te ruimen.

Wie tegen wie?

Gentong tegen Gendi!

Ineens moest ik van de week aan dit antwoord rijmpje denken en ik zag het weer voor me. Na schooltijd. Alle kinderen rennen één richting uit, een vriendinnetje rukt me aan een arm mee: "Ajo kijken, ze gaan vechten!"
"Wie tegen wie?"
"Gentong tegen Gendi!" Met andere woorden: weet ik veel, het gaat om de actie, niet om het waarom, waarvoor, dat was de zaak van de vechtende partijen.

Als de heren Gentong en Gendi hun gevoelens niet konden beheersen tot ze van het schoolterrein af waren, dan konden ze er zeker van zijn dat ze binnen de kortst mogelijke tijd werden gescheiden door een aangesnelde onderwijzer. "Zijn jullie gek geworden!" En als het een pientere man was, dan voegde hij er nog aan toe: "......als je persé moet vechten, doe dat dan ergens anders en niet hier!" Want iedereen kon op z'n vingers natellen dat zo'n hoog oplaaiende vlam niet zomaar kon worden uitgeblazen. Neen, dit vuurtje moest even uitloeien.
Toch kon ik - jong als ik was - soms wel zien of een vechtpartij echt was, een gezonde uitlaat van langopgekropte ergernis, belediging of pesterij, of dat er sprake was van "show off", machtsvertoon, laten zien dat je durft tegen een iets grotere, iets sterkere of zomaar een blaaskaak. Er was geen televisie waarop iedere avond voor je geknokt werd, je moest het leven-met-geweld zelf experimenteren. Mensen zijn nu eenmaal, anders dan andere levende wezens in de natuur, agressief en destructief. Dat is een groot voorrecht, vinden we, de voorbeelden liggen voor het opscheppen!

Tot deze "Gentong tegen Gendi" piekeran kwam ik na het ontvangen van enkele brieven, reacties op het door mij - volkomen te goeder trouw - ingenomen standpunt over subsidie, (TT no 22). Overigens ook weer even te goeder trouw (neem ik aan) te berde gebracht door een lezer. En ineens is het een "wie tegen wie" en staat er een kring van omstanders; vóór Gentong en tegen Gendi en vóór Gendi en tegen Gentong.
Ik heb de brieven, de twee partijen, op twee stapeltjes gelegd om wat overzicht te krijgen. Maar dat is me niet gelukt, want ineens zijn er allerlei tot nog toe verborgen aspecten naar voren gekomen, waarvan geen haar op mijn hoofd dacht, dat ze bestonden. We leven in zo'n gecompliceerde maatschappij lieve mensen, zo eenvoudig is niets op te lossen. Het lijkt veel op een enorme kapstok met tientallen haken. Elke haak is een groepering, een politieke partij. Je hoeft maar even per ongeluk je arm omhoog te brengen of je haakt al vast. Je probeert die arm te bevrijden en hupsakee! zit je vast aan een andere haak. Het kan niet missen. Zo lang zitten we in dit land nu al intens te leven, dat we van de weeromstuit ook al hakerig beginnen te worden. Te erg, ik dacht heus dat we met Tong Tong, met onze - af en toe - meningsverschillen, buiten het schoolerf stonden!
Ik kan best tegen een fikse scheldbrief of meterslange tirade. Als het U oplucht schrijf maar. Als het U nog beter oplucht wil ik wel terugschrijven ook. Maar eist U geen plaatsruimte in ons tijdschrift voor zulke persoonlijk gerichte aantijgingen. Als de aanval gericht is tegen een standpunt of een onderwerp van algemene belangstelling, accoord, maar anders: "ga dan ergens anders vechten!"

Ook Tjalie heeft zijn portie kwaaie soerats gehad, geen redacteur, journalist ontkomt er aan. Daarom weet ik dat hij nu, onzichtbaar, met me mee lacht om die vergelijking van Gentong en Gendi. Want we moeten niet vergeten: gentong en gendih zijn maar holle vaten en een flinke dreun over en weer en de hele mikmak ligt in scherven. En dan kan je nauwelijks meer onderscheiden, wie tegen wie!

L.D.

(Vervolg: "Kustverlichting in Indië")

tijdje op de werkplaatsen gewerkt te hebben werd je gestationeerd op het eiland Nongka bij Bnka. Op klein Nongka had je de klapper- en pepertuinen van de Hr. de Vrede.
Tegen de tijd van je aflossing werd klapperolie gemaakt voor de werkplaats in Batavia.
Je werkte dan weer voor een tijdje in de werkplaats. Dan kreeg je Poeloe Seroetoe als standplaats. Elke ochtend ging ik met één van de lichtwachters met de prauw vissen voor bijvoeding.Van een gedeelte van de vangst werd dendeng gemaakt.
Vaak kregen wij bezoek van de vissers van Karimata, die verse en gezouten tengiri kwamen verkopen of ruilen voor andere levensmiddelen. Van P. Seroetoe weer terug naar de werkplaats.
Dan kwam je bij de Gouv. Motordienst op Priok, waar Donehes (Tjihing), Pe de Rozario en nog anderen werkten.
Daar werden de motorboten gerepareerd. We hadden eerst de Brooksmotoren; later werden sommige motoren vervangen door de Junckers motoren.
Waren de boten klaar, dan ging men proefvaren en de snelheid opnemen in de haven van Priok tot voorbij Zandvoort.
Heb nog een reis gemaakt vanuit Soerabaia met de Hfd.Opz. daar (naam vergeten) met de Castor naar Den Briel bij Makassar.
Later ben ik overgeplaatst naar Pontianak bij Slibarbeid onder wijlen Wim Kaligis, op de Hoofd-Inspectie de Goede (gewezen K.P.M.'er Merkus.) Havenmeesters waren in mijn tijd de hr. Adriaanse en Thijsen.
Je ging voor een week krabben in de Kapoeasgeul.
We hadden ook nog kleine schepen, waaronder de Kapoeas, en andere. Wanneer je binnen was, dan werkte je in het droogdok. De baas daar werd Katja Mata genoemd, vanwege zijn bril. Ook maakten wij reizen om de verlichte bakens van gas te voorzien enz. en ook bakens te plaatsen. Later weer terug naar Batavia en tijdens de malaise ontslagen.
In T.T. nummer 21 schrijft Wim van Kriegenberg dat Soerabaia een blauwgasfabriek heeft. Hij vergeet dat er ook nog een blauwgasfabriek in Palembang bij Boom Baroe naast een kleine kali is.

Ban van Maarseveen

Ode Aan Een Beroemde En Dierbare Plant

Geinspireerd door de in Tong Tong van 15 mei verschenen schets over bamboe, die prachtige plant zonder wie het leven in de tropen niet mogelijk zou zijn, zond een lezer ons een "raadselachtige ode aan een beroemde plant" die wij hier enigszins bekort afdrukken, met excuses dat wij de ode niet in zijn geheel publiceren. U raadt het al: wegens plaatsgebrek. De ode lijkt ons niet zo raadselachtig als het pseudo van de geachte inzender: A-3-M sengko 43 AB - en wie dit raadseltje oplost krijgt van ons een diploma als Meester-puzzelaar!

Hier volgt dan allereerst de aanvang van de ode:

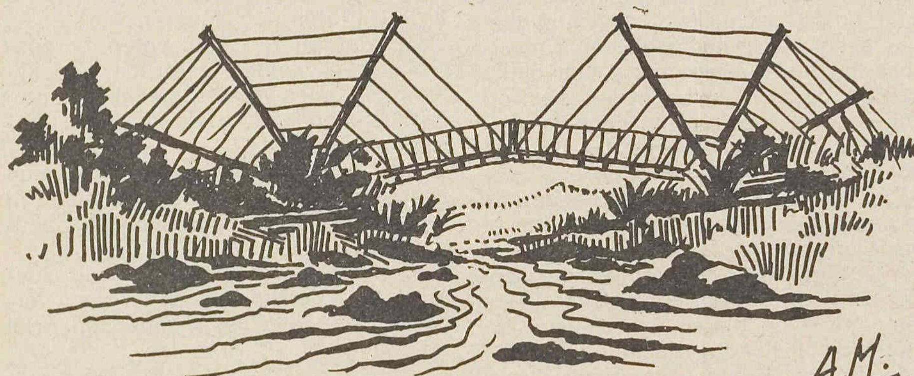
Geleerden noemen mij de Giganto-
chloa,
omdat ik een plantsoort ben zonder
weerga.

In heel Azië kan men mij overal
tegenkomen
tussen allerlei soorten van struiken
en bomen.

Voorlopig, , Kang-Mas (1.) is dit
mijn manke limmerik
Kom, raad eens even, en zeg mij,
wie ben ik?

Wah even - wah even - wah even
Sidjie - looroo - teloe (2.)
Allon-allon - oddjo - Kesoesoe (3.)

*

Bamboe hangbrug Serajoedal.

Ik ben geschapen om velen van nut
te zijn
zowel voor arm en rijk, als groot
en klein

Mijn familie, lang kort dik en dun
is erg uitgebreid
Haar roepnaam is bekend, wijd en zijd.

Ik doe niet mee aan de jaarlijkse
bloementooi
eens in de tien of twintig jaar,
vind ik het al mooi.

Mijn bouw en structuur zijn bijzonder
van aard
omdat taai- en soepelheid,
in mijn body zijn gepaard.

Zachte winden doen mij buigen en
en zwiepen,
in welk geval ik niet ophou met
zingen en piepen.

Groei ik in mijn eentje, dan sta ik
nogal raar
liefst leven wij als gebundeld,
dus heel dicht bij elkaar.

Mijn jonge loof, daar houden de
herkauwers van
maar als piepjong spruitje
kom ik meestal in de pan.

Ik mag trots zijn op mijn bouw en
mijn bestaan
want als nutplant, sta ik beslist
bovenaan.

Ziezo, hebt U in de roos geschoten, of was het mis? Eigenlijk is er geen bal aan, het was gewoon "Toetool-petis" (4.)

Nu moet U alstublieft niet "Kalang-
Kiboet" (5.) gaan doen
het gaat immers alleen om de
"Djempol" (6.)
en niet om de poen.

Wij gaan dus "Poekoel-teroes" (7.)
met de nieuwe coupletten
om Uw "Piekiran-doea-belas" (8)
weer aan het werk te zetten.

U weet het dus, piepen en zingen
doe ik goed
maar "Soenggoe-mati" (9.)
ook brommen als het moet.

Nu hoor ik iemand zeggen: Wah deze
"Ommong-Kossong" (10.)
wel waarde iemand,
luister dan eens naar een
"Kekean-gembrong" (11.)

Zonder jokken of pochen maar met
fantasie
Krabbel ik dus verder,
aan mijn eigen "Teka-teki" (12.)

Uiterlijk lijk ik een beetje op de
"Zoete teboe" (13)
maar terwijl ik hol ben,
is de suikerriet "Boentoe" (14.)

Tot gemak en uitkomst van zeer velen
kan ik met anderen veerpondje spelen.

Immers bij "Krètek" (15.) waar geen
brug staat in de "Kali" (16.)
peddel ik U over de "Opak" (17.)
voor een enkele setali

Bij grote "Bandjirs" (18.), gebonden
en gekneveld tot een vlot
wordt ik als "Gettek" (19.)
mede-bepaler van Uw levenslot.

Dan nodig ik u uit, op mijn rug te
gaan zitten of staan
wiebelen doe ik een beetje,
maar zal nimmer omslaan.

Als het watergeweld voorbij is en een
ieder de dood ontsnapt
dan wordt ik als redder,
meestal tot "Kajoe-apie" (20.) gekapt.

Als ik bof, mag ik nog even dienst
gaan doen
als een "Ambèn" (21) bij "Sastrò-
kòrò" (22.)
de javaanse "Jan Boezeroen".

De minimi uit de familie, is de kleine
"Soeling" (23)
de zachte streler van ieders vermoeide
"Koeping" (24)

Het geblaf op "Hari-Rajah" (25) van
de "Mertjon-boemboeng" (26.)
dat is de stem van mijn dikke broer
de "Petoeng" (27)

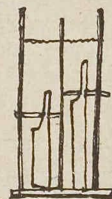
Voor de feestvreugde "Ramé-ramé"
(28.) en de pret,
word ik dan meestal op een paar
"Gelindingen (29) gezet.

Dan ben ik de "Sapoe-Djagat" (30)
het machtige kanon
en even heilig als die,
uit des Sultans Kraton (31.)

Als broertje van de Tong-Tong heet
ik "Kentong-Korrèk (32)
waarop de "Toekang-patrol (33) zo
kan timmeren
bij zijn nachtelijk geschreeuw
"Melèk-melèk (34.)

De "Toekang djoeal toak" (35) kan
mij ook gebruiken
om zijn heerlijke palmwijn in te
kruiken.

Denkelijk zal het U zeer verbazen
indien U mij ziet springen en dazen.

Dat doe ik op het getokkel van de
Angkloeng (36.) en Kendang (37.)
als ik moet optreden als
"Djaran-Keppang" (38.)

Duizendmaal stond ik model voor elk
schilderij

dat gewrocht werd, door roemruchte
"Hokosai" (39.)

Ach, neo-nonfiguratieve, met dat
gespètter op je doek
voor de "Pring-totoel" (40) is dat
allemaal oude koek.

Logisch, weet U reeds lang,
WIE of WAT ik ben
iets wat ik kan verwachten van een
clever man.

Maar waarom de schrijver mij zo
verheft op rijm,
is voor U zeker nog eén groot geheim.

Dit zal hij in zijn laatste zinnen gaan
verklappen,
opdat Gij het WAAROM zult weten en
snappen.

En nu lezer, Sèwoe-lepat-njoehoen-
ngapoero (41.)
Ter ere van deze wonderlijke plant
doe ik dit nu gaarne in de taal van
ons geboorteland.

Zodat het thans gaat klinken en rijmen!

Olèh karèna "tempat-kelahiran-ku
jah ini satu "Gedoeng-ketjil"
djuga di-buat dari "Bambu" (42)

*

1. broer. 2. een twee drie. 3. kalm aan, niet haasten. 4. tegen het schietobject aan. 5. paniekerig. 6. duim=eer. 7. doorzetten. 8. zwaar gepieker. 9. op mijn erewoord. 10. onzin. 11. bromtol. 12. raadsel. 13. suikerriet. 14. geheel dicht. 15. kampongnaam. 16. rivier. 17. riviernaam nabij Djokja. 18. overstroming. 19. bamboevlot. 20. brandhout. 21. zitbank van bamboe. 22. persoonsnaam. (Jav.) 23. fluit, kleinste bamboesoort. 24. oor. 25. nieuwjaar. 26. gaskanon van bamboe. 27. dikke bamboesoort. 28. feestenkabaal. 29. kleine discuswielen. 30. wereldbezem. 31. Sultans-paleis. 32. kleine tong-tong van bamboe. 33. patrouille-man. 34. open je ogen. 35. palmwijn-venter. 36. muziekinstrument van bamboe. 37. Javaanse trom. 38. stokpaard van gevlochten bamboe. 39. beroemde Japanse schilder. 40 bruin gevlekte gele bamboesoort. 41 vergeving voor mijn duizend fouten. 42. omdat mijn geboortehuisje ook van bamboe was gebouwd.

Korfbal in "Oud-Indië"

Met genoegen las ik het een en ander over de korfbalclub "E.D.O." in Soerabaia (met foto in T.T. van 1 mei jl.). Ik wil hierop nog wel even nader ingaan, voor zover ik het mij nog herinner, want after all is het al weer zo'n 50 j. geleden en zij, die op de foto staan, zijn óók zoveel ouder geworden en misschien zijn er wel, die het niet meer kunnen na-vertellen......
Het was de "Soerabaiasche Korfbal Club" (S.K.C.) die de start omstreeks 1922 gaf tot een daarna zéér geanimeerde beoefening van de korfbalsport, aanvankelijk in de Krokodillenstad, later in Oost-Java. Verscheidene clubs volgden uit middelbare scholen en ook Chinese kringen. Maar "S.K.C." was toen, zeker tot 1925 - mijn vertrek naar Malang, daarna West-Java en Midden-Java - ongeslagen kampioen, dank zij o.a. de "Molendijkjes" (ex-Fluks, Leiden), Van Poppelen (ex-D.V.D.I., Amsterdam), even ook Van Koesveld (ex-D.T.V.I., Amsterdam en Nederlands 12-tal) en ondergetekende (ex-D.D.V.I., Amsterdam), allen, dacht ik, in de jaren vóór 1920, spelers van het Amsterdams 12-tal.
Andere spelers van "S.K.C." waren o.m. de "Schalligs", De Haan (H.B.S.-er), de "Van Liers". Er werden - behalve in competitie verband - ook Pasar Malam-wedstrijden gehouden en daarvoor is toen een sterk 12-tal uit Semarang - onder aanvoering van Van Zimmeren (!) - overgekomen, waarvan het Soerabaiaasch 12-tal maar op het nippertje met 1-0 won. In de Pers ("De Indische Courant" en het "Soerabaiaasch Handelsblad") werd veel aandacht geschonken aan de korfbalsport en dat stimuleerde uiteraard ook. "S.K.C." was in die jaren zeer succesvol.
Het duurde niet lang, of op instigatie van "S.K.C." werd overgegaan tot de oprichting van de Oost-Java Korfbal Bond (O.J.K.B.). En dan wil ik toch ook graag memoreren, dat zo omstreeks 1930 ook Semarang (Go Ahead, M.O.T., S.V.V." e.a.) van zich deed spreken: de Semarangse Korfbal Bond werd opgericht, met een tiental clubs! In de competitie werd enige jaren "Go Ahead" kampioen. In "35 jaren Roodbroek", het jubileumnummer van het G.A.-clubblad uitgegeven ter ere van het zevende lustrum van deze sportief-veelzijdige vereniging (voetbal, korfbal, hockey, athletiek), kan men nog veel - op heel prettige wijze "opgediend" - daaromtrent terugvinden. En ondergetekende blikt, ongetwijfeld met vele andere speelsters en spelers, met heel véél plezier naar die tijd terug. Het eerste korfbalteam van G.A. bestond toen uit: de speelsters R. Burtner, N. Beeshold, T. Hoekstra, Z. Akkerman, J. Poth en Z. Tupang en de spelers P. Scheepers, P. Elzinga, W. van Waardenburg, Souissa, Gerrits en ondergetekende. Niet onvermeld - uit wat latere tijd - mag blijven Bea Harten, een all round G.A.-lid. zoals trouwens ook haar ouders en broers.
Batavia en Bandoeng waren al vóórgegaan en de clubs Hercules, PAMS, B.V.C. e.a. deden sportief-sterk van zich spreken. Er werd, gestimuleerd door vele vooraanstaande spelers, ten slotte de "Nederlands Indische Korfbal Bond" (N.I.K.B.) opgericht. Stedenwedstrijden - in navolging van de N.I. Voetbal Bond, van welke Bond overigens vele spelers ook zéér goed korfbalden (!), - volgden, o.a. in Bandoeng; Batavia won glorieus; er werd deelgenomen door Soerabaia, Semarang, Bandoeng, en Batavia.
Houd het mij tengoede, dat ik (stellig!) minder korfballers(sters) bij name gememoreerd heb dan zij wel verdiend hebben. Het moge bij deze herinnering-in-a-nutshell blijven. Voor mij is alles een heel prettige herinnering en LOF voor allen, die in die jaren zo intensief en met de juiste competitie-geest de korfbalsport hebben gepropageerd en gediend in de beste sportieve betekenis!

J.K.H.B.

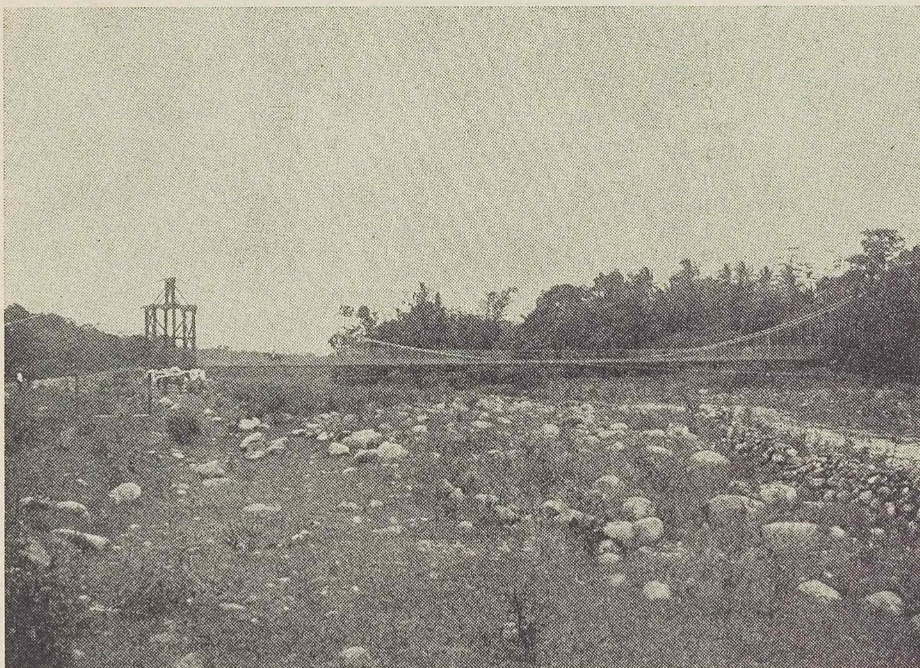
Het P.S.-XI tal van Soekaboemi in 1928. In dit kampioens-elftal speelden o.a. de adsp.c.v.p. Landmeter, van der Poel, Julianus en de schrijver van bovenstaand artikel; midden-voor met de beker Valk, ivp. en evenals de anderen sterk en toegewijd. Ook de toenmalige adsp.cvp. Noordhoorn, van Krieken en Claassen hebben veel bijgedragen aan dit succesvolle kampioensteam.

"Telgangers"

De dienstplichtigen, die 6 juli 1934, voor het vervullen van hun 1e oefening bij het voormalige KNIL, in het 1e Depot (bataljon), opkwamen, waren werkelijk "vogels van diverse pluimage". Men sprak toen van miliciens. Zij werden ondergebracht bij de 3e compagnie. Er waren "Steurtjes", totoks en sinjo's, om de drie groepen te onderscheiden, omdat de individuen van elk van deze groeperingen meestentijds bij elkaar zaten. Je had ambachtscholieren naast MULO-nezen en HBS'ers + AMS'ers. Maar ook de jongelui die blij waren dat ze Lagere School met min of meerder succes hadden kunnen bezoeken. En tot die laatste categorie behoorde de militiesoldaat Jansen. Met één of twee essen geschreven, doet er niet toe. Het was in elk geval gèèn Jansens.
En dèze Jansen was nu de "JANSEN BETOEL". Althans volgens sergeant der 1e klasse Fokkelman, zijn brigade commandant.
Jansen was een geweerdragende. Dat wil zeggen dat de lange M 95, met de geweerriem aan zijn linkerschouder hangend, hem bij de exercitie danig hinderde. Want al hoorde hij niet tot de allerkleinsten van de groep, zo groot was hij ook weer niet dat de geweerkolf tot en met zijn knie kwam. Maar wel een stuk daaronder.
En juist bij de exercitie was "Jansen Betoel" een "telganger". Althans weer volgens de eerdergenoemde sergeant Fokkelman. Een telganger is een paard dat beurtelings zijn beide linker- of rechterbenen tegelijk verplaatst. En nu was Jansen helemaal niet in het bezit van 2 linker- en 2 rechterbenen, laat staan een paard. De overeenkomst bestond hierin dat hij tegelijk met het naar voren brengen van zijn linkerbeen de dito arm omhoog zwaaide en dat net zo met zijn rechterledematen deed. Tot grote ergernis van de brigadecommandant, die al het mogelijke deed om de plichtsgetrouwe miliciën bij te brengen wat links "links" was en rechts "rechts". De groepscommandant, brigadier Reygers, moest hem zelfs terzijde staan en Jansen dit pas voor pas aanleren. Het ging zo: "Voorwaarts-marrrs." Aanvangend met het linkerbeen. Jansen brengt linkervoet en linkerarm naar voren. Staat verder als een standbeeld. De brigges trekt aan zijn linkerarm, gaat snel naar rechts van het beeld en brengt met veel tegenwerking van de soldaat, diens rechterarm omhoog. En dat gaat zo door totdat de sergeant I vindt dat onze miliciën weer met de groep mag meedoen. En wel als guide = de voorste soldaat die pas en richting aangeeft. Maar direct na het commando: "Voorwaarts-marrrs" was het weer mis. Terwijl Jansen van zichzelf vond dat hij het juist zo goed deed, want hij deed precies hetzelfde als toen hij "privéles" had. Sergeant Fokkelman, een gezette, goedmoedige Indische jongen, van toen omstreeks 40 jaar, wist het op het laatst niet meer. En de simpele "Jansen-Betoel" ook niet. Die ging op het laatst links als er rechts werd gecommandeerd en rechts als het links moest zijn. En toch was een ieder, - van hoog tot laag - ervan overtuigd dat onze miliciën de bevelen en de inhoud en uitvoering kende, doch die alleen onbewust tot een puinhoop maakte. Althans in groeps- of hoger, - kortweg - sociaal verband. Behalve "Jansen-Betoel" dan; die was van de gedachte dat alléén hij het goed deed en de anderen fout. Want koos de sergeant hem daarom niet uit om als guide voorop te lopen?
Dit is een waar verhaal uit 1934. Dat zich afspeelde in het koele en schone en mooie, op 715m boven de zeespiegel gelegen stadje Bandoeng. In de residentie Preanger-Regentschappen, op Java.
Maar terwijl ik dit schrijf, bevind ik me in de Randstad van Nederland. En nù is het 1975. Het is koel. De velden zijn tussen Haarlem en Den Haag mooi door de bloembollen en het jonge groen. Maar dan houden de overeenkomsten op. Bergen en schone asfaltwegen zijn er niet. Het KNIL bestaat niet meer en daarmee de miliciëns en de koloniale troepen, waarvan de eenheden bestonden uit individuen, die onze kennissen, vrienden en/of bloedverwanten waren. Waar discipline in, en lange haren taboe, waren.
Toch zou "Jansen Betoel" zich in deze tijd èn in dit deel van NEDERLAND gelukkig hebben gevoeld. Want hij zou dan niet de enige "Telganger" zijn geweest. Hij had mee kunnen doen met die vele "TELGANGERS" die altijd anders menen te moeten doen dan de rechtsorde en de regels voorschrijven. Bij rechts verkeer links rijden; op trottoirs en bruggen parkeren; te pas en te onpas demonstreren. Bewust of onbewust? Onze "JANSEN BETOEL" deed het in elk geval zonder opzet. Sergeant I Fokkelman zou echter volkomen van de wijs zijn geraakt en velen met hem. Want wat is, in deze tijd: "Links is links", wat "Rechts is rechts". De brigade marcheert toch door, ook al loopt er voorin als guide een "TELGANGER".

ELS

Djolo Soetro - Zijden visnet

..... want geen brug op peilers zou de machtige, woeste stroom van de bandjirende kali Brantas kunnen doorstaan.....

Wie is bekend met het formidabele zeestrand gelegen aan de zuidkust van Java en genaamd Djolo Soetro? Zijden visnet.

Je gaat van Malang uit zuidwaarts, richting Wlingi. Even na Kesamben sla je links af, door eindeloze djatibossen heen, hoge rechte stammen, die het kostbare teakhout leveren over de hele wereld beroemd om z'n pracht en duurzaamheid. Zie onze meubels, wat een vlammen, wat een glans, gepaard aan eeuwige kracht en duur en zie het beroemde eeuwenoude houtsnijwerk op oud-javaanse panelen en bankleuningen in onze kratons. (vorstenverblijf.)

We komen nu aan de beroemde hangbrug over de kali Brantas, enig in z'n soort, waar we de ingenieurs nu nog dankbaar voor zijn. Want geen brug op peilers zou de machtige woeste stroom van de bandjirende kali Brantas kunnen doorstaan; deze beeldschone rivier kan spoken, hoor.

Voorbij de brug laten we de vlakte achter en klimmen het Zuidergebergte op, dat zich langs de hele zuidkust van Java uitstrekt, hogere en lagere heuvels, begroeid met dicht oerwoud. Dit hele gebied is een ideale plaats om te jagen op bantengs, tjellengs en kidangs, die er in grote getale voorkomen. Djolo Soetro ligt achter de rubber-onderneming "Gondang Tapen". Terwijl we door de rubberbossen rijden krijgen we telkens een doorkijkje op de glinsterende zee, waar we uiteindelijk al dalende terecht komen.

Als de autoweg ophoudt, moeten we uitstappen en lang een voetpad verder lopen: het is ruim een half uur lopen, naar dit prachtige vlakke strand.

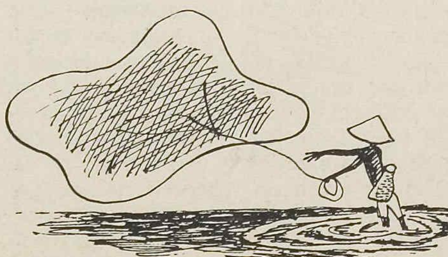
't Is er ideaal om te kamperen. Bij volle maan bijv. kun je bij dit maanlicht kaartspelen. Zo helder schijnt onze maan daar.

Een wijd royaal strand betreden we eindelijk met de enorme Indische oceaan voor ons, een uitzicht van 180 graden links - voor - rechts, een glinsterende zee in de vrolijke morgenzon en dan te bedenken, dat als je in één rechte lijn zou zwemmen je aan de Zuidpool zou arriveren.

Nooit te lang, we lopen in die zee en zwemmen en dartelen er naar hartelust. Alleen, waag je niet te ver, jongelui, pas op voor de zuiging van de zeestromingen.

Wetenschappelijk en biologisch is deze zuiging de oorzaak dat overmoedige jonge mannen door de zee geruisloos verzwolgen worden, doch wij weten wel beter, want...... Njai Loro Kidoel verstrikt deze argeloze jongelui in haar. Djolo Soetro en trekt ze meedogenloos mee naar de bodem van de oceaan, waar ze haar paleis bewoont.

Vandaar dat er elk jaar van heinde en verre mensen komen, ik geloof in de maand Soero om te baden en offers te brengen aan de gebiedster over alle geesten van Java, de machtige, adembenemend schone godin Njai Loro Kidoel.

Om drie uur 's middags komen talrijke kleine vissersprauwtjes terug, volgeladen met vis die ze op het strand neerstorten, een leuk schouwspel al dat zilveren gekrioel op 't zand te zien. Opkopers staan klaar en alles is dan boter bij de vis. Ook wij kopen een paar prachtige vette vissen en na ze goed schoongemaakt te hebben, bakarren we ze op een open houtvuur; droog hout, wit geblakerd ligt er voor het grijpen. We hebben kippegaas meegebracht om over het vuur te spannen en daarop de vissen. Zaliger voedsel is niet te bedenken, met wat ketjap, lombok, citroensap en geurige warme rijst smullen we van het zeebanket. Beter leven bestaat niet!

Bij het vertrek maken wij een eerbiedige sembah voor de goede, gulle schone, en toch soms zo meedogenloze godin, de vermaarde, gevreesde Njai Loro Kidoel! Saluut, tot ziens!

Gong van der Star,
as deftig: Lodewijk.

(Vervolg: "Apa boleh boeat")

probeerde van alles om in aanmerking te komen binnen de kortst mogelijke tijd naar Siam te kunnen. Geen resultaat. Ze was verdrietig. Oma zei: "Apa boléh boeat, Non."

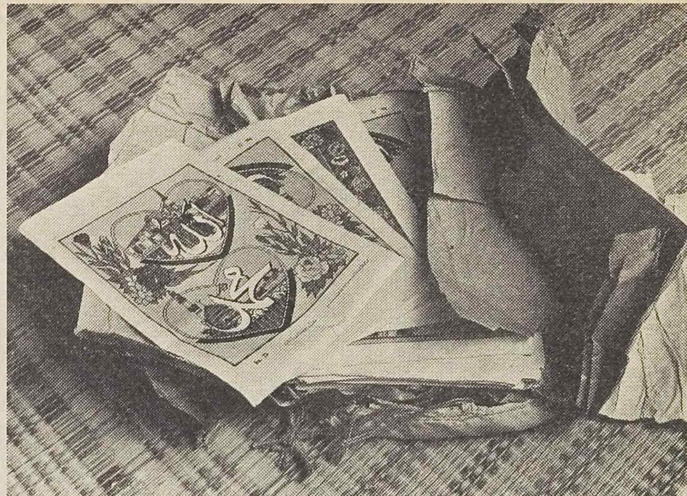
Toen naar Soerabaia. In een LST, die op de rede lag. Op een barkas gingen we erheen, de zee krioelde van de kwallen en de barkas lag zo laag op 't water dat we via een touwladder aan boord moesten. Algemene hilariteit, kinderen gingen van hand tot hand, Oma kreeg een duw "van achter" en stapte op 't dek na vele acrobatische toeren, verzuchtend, "Adoeh, tjobak toch, al zó oud en moet nog klimmen als een monjèt."

In Soerabaia werden we naar de H.B.S. aan de Ketabang Boulevard gebracht en de boentelans, de bèsèks, en zo, lagen in een bonte hoop in de lege vijver waar je later na invullen van formulieren je aardse bezittingen mocht zien te vinden. Het was toen mijn broers en ik bij die vijver aan 't zoeken waren dat we Ma zagen staan praten met een soldaat. Zijn rug naar ons toe, z'n uniform wat te groot. Hij zag er bekend uit. Ma zag ons ook en riep ons, waarop de soldaat zich omdraaide en Ma eenvoudig zei: "Daar zijn de kinderen." Het was pa, kersvers uit Bangkok!!!

"Gelukkig ja Non", zei Oma, "stel je voor dat je naar Bangkok was gegaan." Apa boléh boeat?

J.L.

Postpakket na acht jaar aangekomen

"Mijne Heren,

Bijgaand zend ik U postpakket nr. 146, afgezonden door M. Siraj ud Din and Sons, Lahore, Pakistan.
Ik maak U er echter op attent dat het pakket in 1967 werd verzonden en vanwege de blokkering van het Suezkanaal eerst heden na vrijmaking van het kanaal alhier werd ontvangen.

Hoogachtend,
Voor de directeur
de chef Inklaring,
J. HOLSBEEKE

Acht jaar geleden bracht iemand ons een paar kleurige platen met fraaie Islamietische spreuken. In die tijd werden die platen een rage en Tjalie bestelde er enthousiast bij een uitgever in Pakistan een hele stapel van. We hoorden er niets meer van. Het Suezkanaal ging dicht, er was voortdurend trammelant in het Midden-Oosten en niemand dacht meer aan die bestelling. En ineens komt de postbode met een loodzwaar pak, in wit katoen genaaid, zoals dat de gewoonte is in Pakistan, India, Thailand. En daar kwamen ze te voorschijn, honderden spreuk-prenten, de een al mooier en decoratiever dan de andere. Toen ik ze uitpakte bedacht ik me opeens dat voor Tjalie het Suezkanaal al langer dan een jaar open is, voor ons stervelingen pas een maand of twee!
Hij zal het pakket, onder die bergen onbestelde post gezien hebben en tegen de posterijen gezegd: "Ajo, breng bij Tong-Tong, deze!"
En zo zijn ze dan toch hier beland. Na 8 jaar. Wijsheden van Mohammed, over Tijd en Ruimte.
NB. We zijn bezig de spreuken te laten vertalen, daarna zijn ze te koop.

Bulgur contra kedelee

**Onder de naam BULGUR is in Amerika een uitstekend veevoer bekend. Het slachtvee wordt er moddervet van.
Toen heeft een heel vernuftige hersengymnast ontdekt dat dit voer ook voor mensen bruikbaar was.
En.... duizenden tonnen BULGUR werden sinds deze schitterende ontdekking door de Amerikaanse goeierds naar alle "ontwikkelende" landen gestuurd. Tot deze landen hoort ook Indonesië.
Het is niet gemakkelijk iets genietbaars van BULGUR te maken, vooral niet voor de Indonesiër, want DE KLANK BLIJFT ER IN!**

Nietwaar? Van BULGUR kunnen we niet verder komen dan BUBUR. Dunne bubur of dikke bubur maar het is en blijft BUBUR.
Pokoknja (het voornaamste is), als maar kenjang, bung! Wat betreft de smaak, dit wordt overgelaten aan degene, die een gegeven paard niet in de bek mag kijken. B.v. gula djawa, geraspte klapper en alweer KETJAP, het sojaproduct bij uitnemendheid.
Later kwam het allernieuwste snufje: SOY-FORTIFIED BULGUR
Lezers, het klinkt als een oorlogsverklaring, hoewel oorlogen tegenwoordig alleen maar gevoerd worden, maar **niet verklaard.**
Maar...... geef mij inplaats van deze fortificatie een enkel stukje, **tempee,** die op Java al eeuwen bekend is en gegeten, omdat het lekker en gezond is zonder bijbedoelingen. Of een stuk **tahoe,** ook al eeuwen in China bekend, niet om iets te versterken, want de CHINESE MUUR was sterk genoeg.
We hebben dus van de Amerikanen geleerd, om BULGUR te eten, gefortificeerd met doodgewone katjang kedelee. Inderdaad is het iets nieuws in de voedingsleer.
Maar......, zou het niet beter zijn, dat de Amerikanen de GOOD OLD tempee van de Javanen leerden en deze zelfde Amerikanen de VERY GOOD OLD tahoe van de Chinezen?
Net zoals de Blanda's tempee en tahoe van de Indo's hebben leren eten en...... zelfs lekker vinden.

Dr. M.Soetjahjo.

*

De macht van de sojaboon in Brazilië groeit

Amerika's langdurige monopolistische greep op de soja-wereldmarkt wordt door Brazilië aangevochten. Hoewel het een tiental jaren geleden vrijwel in het geheel geen sojabonen produceerde, heeft Brazilië pas een oogst binnengehaald die officieel wordt geschat op 9 miljoen ton en waarvan particuliere handelaren zeggen dat deze in werkelijkheid wel een hoogte kan bereiken van 11 miljoen ton. Men verwacht dat de oogst van de Verenigde Staten van dit jaar 35 miljoen ton zal bedragen.
Met zijn snel groeiende productie, heeft Brazilië reeds 15 procent van de internationale sojabonen-markt veroverd, daarmede een zware aanval doende op Japan en W.-Europa.
En thans heeft de Braziliaanse regering - als onderdeel van een campagne om het aandeel in de markt uit te breiden - de boeren een minimumprijs gegarandeerd en probeert contracten op lange termijn op regeringsbasis af te sluiten met verbruikende landen.

Uit: Newsweek.

*

Na het lezen van dit bericht, zal het U zeker ook onvoorstelbaar voorkomen dat men in Nederland vrijwel niets over de sojaboon en haar nut afweet. Ik ben ruim 6 maanden bezig met steekproeven. Waar ik het ook vraag: bakkers, kruideniers, supermarkets, maar ook gewoon mensen die bij een of andere productie betrokken zijn, geven: "wel eens van gehoord, wat is het precies?"
Lezers van Tong-Tong kunnen er al een jaar van op de hoogte zijn. Ook hier wijzen brieven, gesprekken erop, dat ongeveer 30% er genoeg over weet, 20% heel vaag en 50% nog steeds totaal NIETS. Zou ons a.s. kookboekje een klein beetje begrip brengen naar het waarom van die 35 miljoen ton kedelee?

L.D.

Herinneringen aan Djombang

Bovenstaande foto werd genomen tijdens een schoolreisje van de 7e klas lagere school in Djombang naar de koffieonderneming Gareng Dowo.

Het is voorjaar zoals het weer kan zijn als vele andere jaren, bewolkt met af en toe regen. Het KNMI ! Wat ga je dan beginnen? Ik ga eens wat opruimen; daar is zo'n thuisweer goed voor. Eerst de kast waar van alles is opgeborgen, een paar plasticzakken er bij en sorteren voor de asman en mensen in Indonesië.

Maar als je de kast goed hebt uitgegraven vind je er een vergeten album met foto's welke ca. 50 jaar oud zijn, vergeeld maar al gauw in staat je weer terug te brengen in jeugd en schooljaren in Djombang met z'n omliggende suikerfabrieken zoals S. F. Djombang, Ponen, Tjeweng, Tjoekir, Peterongen e.a.

Mijn vader werkte op de S. F. Djombang en een aantal foto's van ons huis, met er voor de tuin met grote potten, de kali, de brug, de weg naar de kotta en aan de andere kant de tennisbaan met daaromheen huizen, kantoor en daarachter de fabriek, riepen herinneringen op aan wat je als kind op zo'n onderneming allemaal beleefde. Hoe vertrouwd was je met het geluid, de sfeer en geur van de suikerfabriek gedurende de z.g. "maaltijd" of campagne.

De lagere school op Djombang stond naast het huis van de assistent-resident en tegenover de aloon-aloon. Achter de school was de stadstuin en hiertegenover lag de soos.

Naar deze L.S. werden de kinderen van de suikerfabrieken gebracht per dogkar of ondernemingsbus. De lesuren van de lagere klassen waren tot 11 uur en de hogere klassen tot 1 uur.

Hier een foto van een schoolreisje van de 7e kl. naar de koffie-onderneming Gareng-Dowo (ben ik goed)? Ja, daar zijn ze van l.n.r. jongens:

Hetharia, Kolmus, Daum, Gijs v.d. Rest, Wiegel? R. v.d. Broeke, Baas de Rochemont en A. Duval.

v.l.n.r. meisjes;

Cieciel Thomas, ?, ?, Hanna v.d. Pol, Lizzy v.d. Broeke en de twee laatsten, ja, het is weer zover van ons vandaan. Wie had de leiding van dit uitstapje? Was het Dhr. Jansen of Hr. Hoekendijk? Waar zijn ze allemaal? Duval woont in Bandung, Baas de Rochemont woont in Den Haag en de schrijver idem. Een mooi plaatje.

Ach je kan zo heerlijk aan je jeugdjaren terug denken.

Het is een mooie tijd geweest.

"Kom je eten"? Hé, de werkelijkheid en terug van weg!

V. D. Br.

Denkend aan Sawah-Loento

Toen ik in T.T. No. 23 de verhalen las van de heer van Rees over zijn vader, van de heer E. A. B. v. G. over de spookgeschiedenis in Sawah-Loento, gingen mijn gedachten weer terug naar dat lieve stadje van "de zwarte diamant", waar ook ik zo'n onvergetelijke jeugd gehad heb. En ik zag alles weer voor me; onze oude school aan de kali, waar de ballen bij het Castie-spel zo vaak in vielen. Ik dacht aan onze onderwijzers: Koster (vader van Iebeltje), Zwaan (Zusje Zwaan, die flauw viel als ze bloed zag), Voskuil (onlangs overleden) en nog vele anderen. Mijn eerste juffrouw was juffrouw Rijers.

Tegenover de school stond de soos; de mooie soos. Maar de gezelligste was de soos in Doerian. Daar kregen we voor het eerst dansles van meneer Linthorst, die zelf notabene nooit danste, maar ons voortreffelijk alle moeilijke figuren wist bij te brengen van de Frühlingsboten, Pas des Patineurs, Mazurka etc. tot en met de ingewikkelde Lanciers.

Ons orkestje, waarvan ik mij op het ogenblik nog het beste Sastro en Idris herinneren kan. Later speelde ook de dochter van Idris mee.

Wie herinnert zich nog de krontjong-uitvoeringen in de soos Doerian? Maanlicht op toneel, de heren in slaapbroek-kabaja, handdoek om de nek en de zoete melodieën, die er dan vloeiden, muziek van Belloni (Lief Indië etc.) Heerlijk!

Vele gezellige avonden hebben wij in de soos Doerian gehad. Op één van deze vond een z.g. huldiging plaats na het onschadelijk maken van een dol geworden karbouw. Ik weet nog, dat mijn vader telefoneerde om binnenshuis te blijven. Deze gebeurtenis heeft de heer Linthorst in een komisch gedicht vereeuwigd.

Na het voórlezen daarvan in de sociëteit Doerian kreeg de heer Hageman het "nep" Kruis van Moed, Beleid en Trouw.

De schout van Rees, met wie mijn ouders zeer bevriend waren, herinner ik mij heel vaagjes. Maar wel weet ik uit verhalen van mijn moeder nog, dat hij haar eens waarschuwde voor een djongos, die wij hadden, afkomstig uit het plaatsje Boeo. Volgens de heer van Rees konden deze mensen gevaarlijk zijn bij een conflict (goena-goena). Gelukkig ging onze djongos uit zichzelf weg.

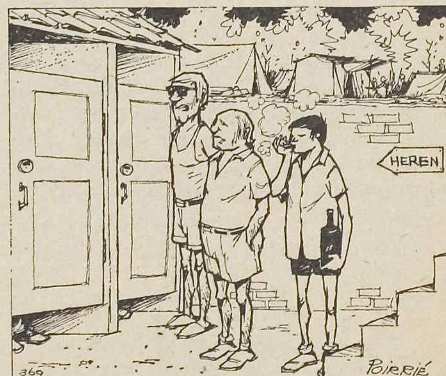
Wie aan Sawah-Loento denkt, denkt ook meteen aan de "orang ranté", de kettinggangers. Wat leefden we daar toch rustig en veilig, ondanks deze onverlaten.

Mijn beste vrind was een Madoerees, Massih. Toegewijde "toekang lampoe" van mijn vader. Tot vele jaren dwangarbeid veroordeeld wegens moord. Massih, die altijd voor mij kramoenting zocht in het bos.

Later kwam er een nieuwe wet en mocht Massih niet meer vrij rond lopen. Maar op Nieuwjaarsdag kwam hij bij ons onder geleide van een politieagent met een touwtje om nek en schouders om ons toch zijn heilwensen te brengen voor het Nieuwe Jaar en dan vroeg hij ons om te bidden voor hem, dat hij nog eens vrij zou komen. Massih stierf in de tangsie; zijn laatste groet was voor ons. Wij hadden als kind meer vrinden onder de "orang ranté".

Ik zou nog boekdelen kunnen schrijven over mijn zonnige jeugd in Sawah-Loento en evenals de heer van Rees eindig ik met heel veel dank aan mijn ouders, die mij deze onvergetelijke herinneringen bezorgd hebben.

Anak Sawah-Loento
Jenny Heetkamp-Senstius

"Daar heb je hem weer met z'n zware shag en z'n fles Cognac!"

Een rodeo in jeugdstijl en Andah het koeienmeisje

Toen we van Padang naar Fort de Kock verhuisden, was er nog geen huis voor ons beschikbaar in het officierskampement. We kregen toen een woning toegewezen in TAROK, enigszins buiten de stad. Een oud huis met een "kolong", gedeeltelijk van hout opgetrokken. Het achterste gedeelte van de bijgebouwen was al helemaal vervallen, maar er waren nog genoeg kamers over voor de bedienden.

Aan de overkant was een kleine Missigit. Geheel in het groen verborgen. Een oud, bemost, stenen pad voerde naar een somber vijvertje. Het water leek donker door de ligging in de schaduw van de overhangende bomen. Een brede stenen trap tot in het water stelde de gelovigen in de gelegenheid hun voeten te wassen, eer ze hun heiligdom betraden.

Daarachter begon de kampong, bestaande uit huisjes die verbonden waren door slingerende weggetjes, overschaduwd door het welig groeiende geboomte en struikgewas.

Onze tuin was vrij groot en half verwilderd. Hier en daar stonden nog wat bloemen. Ik herinner me vooral één hoek, waar hoge pioenrozen groeiden, in allerlei kleuren. De grote kelken straalden in de zon en vele insecten zoemden onafgebroken om de bloemen heen.

Aan de rand van de tuin stond een hoge djamboe kloetoekboom. De bruin- en grijsachtige schilferige stam voelde koel en glad aan in mijn handpalmen, als ik er in klom. Want in deze boom had ik "mijn" plekje. Hoog in de top had ik een prachtig uitzicht op de achter ons huis liggende sawah's en lage plukjes struikgewas. Er doorheen slingerde zich een slootje, met hoge wanden, doch ondiep in de droge tijd. Hierin was ik vaak te vinden, met een tanggok (een rond visnet) met een lange steel en een blikje met hengsel, afgedekt met een stukje gaas.

Mijn jurk had ik om mijn middel opgeknoopt en porde dan overal in holen en gaten om wat visjes te vangen. Een heerlijke bezigheid.

Vanuit mijn droomplekje in de boom kon ik ook een weitje zien, dat vlak bij lag. Hierin liepen enkele koeien met hun kalveren en een jonge, bruine, stier, waarvan de horens al een halve decimeter uit zijn kop staken. Dit dier had mijn speciale belangstelling. Want ik droomde altijd van paarden, cowboys, koeien en prairies. Meer jongens- dan meisjesdromen, doch ik was nu eenmaal wild van paarden en avontuur.

De dieren werden bewaakt door een opgroeiend, ouder meisje. Ikzelf zal toen misschien tien jaar geweest zijn. Ze was er bijna de hele dag. Tegen de avond werden de dieren door haar naar huis gebracht.

Op een keer was ze er niet om de een of andere reden en ik zag mijn kans schoon. Ik ging naar het weitje en naderde de jonge stier. Het dier was niet schuw en liet toe dat ik bij hem kwam. Hij snoof een beetje, maar bleef stil staan. Na hem even geaaid te hebben, zat ik met een sprongetje op zijn rug en toen begon de pret.

Het dier schrok geweldig en begon al snuivend met kleine, scheve, sprongetjes over het veld te capriolen. Ik had natuurlijk helemaal geen houvast aan zijn gladde rug, maar hield me zo goed mogelijk in evenwicht. In mijn verbeelding zag ik stoere cowboys, die wilde stieren bereden en met hun hoed zwaaiden. Wèl een heel ander beeld dan wat **ik** hier bood. Het dier had niet bepaald een schoon vel, want ze werden natuurlijk nooit geborsteld of zo. Al gauw eindigde mijn ritje in het gras van de wei, waar het ook al niet geheel schoon was door het verblijf van het vee. Maar in mijn enthousiasme lette ik daar niet op.

Ik gaf het niet op en tot twee keer toe daarna bereed ik trots het bokkende, snuivende en hollende dier, ofschoon die ritjes niet lang duurden natuurlijk. De koeien waren inmiddels in paniek geraakt door het gespring van hun jonge Heer en Meester. Ze renden woest met hun kalveren van de ene kant naar de andere, zwaaiend met de koppen en snuivend van de schrik.

Toen kwam het einde, veroorzaakt door schelle kreten van het koeienhoedstertje, dat met een lange tak in de hand en wapperende haren kwam aanstormen. In haar taaltje schold ze me voor alles uit wat maar lelijk was, geloof ik. Ik verstond toen het Menangkabaus nog niet. Pas later heb ik het wat geleerd.

Ik maakte dat ik wegkwam, doch niet lang daarna verscheen ze bij mijn moeder, om over mij te klagen. In geuren en kleuren vertelde ze dat de "Non" haar koeien opjoeg en geprobeerd had de rug van de jonge stier te breken. Mijn moeder had altijd wel geweten, dat ik rare streken kon uithalen, maar dàt toch niet. Ik kreeg later een standje natuurlijk, maar ik geloof dat ze er inwendig om heeft moeten lachen. Dat kon ik achteraf wel merken. Ook mijn vader begon te grinniken, toen hij het verhaal hoorde.

Merkwaardig genoeg is er daarna een soort vriendschap ontstaan tussen het eenvoudige koeienhoedstertje en mij. Vaak hield ik haar gezelschap, als ze aan de rand van het weitje zat om de wacht te houden.

Ze heette ANDAH. Had geen ouders meer en werd opgevoed door familie. Al gauw zou ze oud genoeg zijn om te trouwen. Dan kon ze weg bij haar familie, want ze had het daar niet zo best. Soms kreeg ze zelfs slaag voor het een of ander. Ze had de verantwoording voor het vee en daarom was ze zo tekeer gegaan tegen mij. Uit angst voor als er iets mee zou gebeuren.

Ze had een donker scherpgesneden gezicht, met felle zwarte ogen. Haar zwarte krullerige haar hing verward tot op haar schouders. Ze droeg een lange vormloze jurk tot op haar enkels. Van een ondefinieerbare smoezelige kleur, met om haar middel een touw, of iets dergelijks. Af en toe had ze een, even smoezelige, doek om haar hoofd gebonden. Een kleurige doek. Maar meestal zwierden de warrige haren los om haar gezicht. Dit alles deed haar op een zigeunerkind lijken. Ondanks haar armoedige uiterlijk, had ze iets fiers over zich. Dit wilde natuurkind trok me erg aan. Misschien voelde ik in haar een verwante ziel. Ik weet het niet. Ze nam ook geen blad voor de mond en zei precies waar het op aankwam. We konden goed met elkaar opschieten.

Vele uren heb ik met haar samen verdroomd in de schaduw van de bosjes, die het weitje omzoomden. Pratend over alles en nog wat, terwijl zij speelde met de, aan de top bebladerde, lange tak, die ze altijd bij zich had. Soms bracht ik wat snoep of koekjes mee, die we samen opaten.

Zelfs later, toen we al verhuisd waren naar het officierskampement, zocht ze me wel eens op. Ze bracht dan wat "teboe" voor me mee en kreeg daarvoor van mijn moeder wat geld, dat ze dankbaar aanvaardde. We speelden samen met mijn popjes en ander speelgoed.

Ook ging ik haar wel eens opzoeken. Ze woonde bij de "passar", ergens in een gammel huisje. Onze vriendschap bleef bestaan, tot ze trouwde. Toen trok ze weg uit de stad.

Toch heb ik haar later nog wel eens teruggezien. Met een baby op de arm. Ze had het nu goed, zei ze, al was ze niet rijk. Ze was fors geworden van bouw en haar gezicht leek nu iets grover. Ook haar kleding was netter. Niet meer het armoedig geklede tengere koeienhoedstertje van enige jaren terug.

Ze leek voor mij een vreemde te zijn geworden. Een volwassen vrouw, die wist wat ze wilde. De koeien hadden al lang een andere bewaakster gekregen.

Maar tot nu toe denk ik nog wel eens aan haar terug. Mijn wilde, zigeunerachtige vriendinnetje, uit mijn eigen, wilde, jeugd.

E. A. PH. ZIESEL-SCHMIDHAMER

Een Bandjir overvalt de Desa "PERINGATAN PRIANGAN"

Nú - vier uur in de middag - en een drukkende hitte, een onvoorstelbare, massieve hitte, die het ál beheerst...... Loom beweegt zich de kerbau voor Sidiardjo's ploeg, zwaar zeulend door de vette aarde van de nieuw-bevloeide sawah voort. Een beklemmende, schier angstaanjagende stilte hangt wurgend over het land. Geen zuchtje nog heeft deze dag de gewoonlijk immer ritselende bladeren van klapper en bamboe beroerd; de nog op vele akkers wachtende, zware, goudgeel-rijpende padihalmen doen golven.
Sidiardjo, vróég dit keer, zijn oogst al wéken binnen, maakt zijn bibitsawahs gereed, maar de alles-bevangende hitte verandert 't verder werken tot een onoverkoom'lijke plaag. Het logge, anders toch immer goedmoedige dier voor de ploeg schudt toornig de zwaar-behoornde kop, weifelend, als twijfelend aan de geestelijke vermogens van zijn meester - en dan houdt Sidiardjo in en spant het dier uit om naar huis te gaan - zwaar weer op komst, peinst hij......

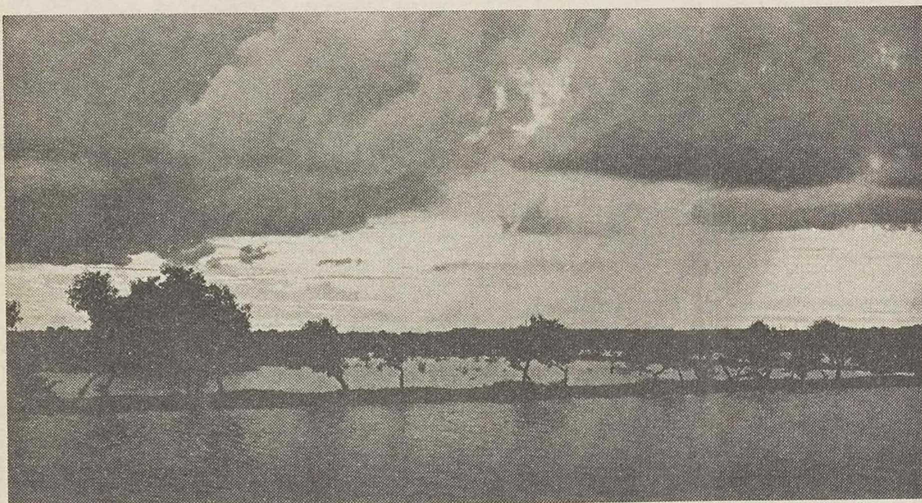
*

In de dessa verroert zich niets - de anders zo luidruchtige kinderen laten zich niet horen, geen vogel zelfs verbreekt de stilte - mens en dier houden zich schuil, bevangen door de loodzwaar neerhangende hitte.
Als Sidiardjo op de buitentrap van z'n huisje zit en een "kerètek" rolt, wordt het langzaamaan donkerder en hij kijkt op naar de lucht: het is als heeft het uitspansel dag en nacht tegelijk in zich opgenomen: de oostelijke helft is nog hel-bleek-blauw gelijk de hemel de hele dag al is geweest, en in het westen is de duisternis: een dreigend inktzwart kleed komt geruisloos aangeschoven en de westelijke bergkam is reeds als sâamgesmolten met de zwartheid van de hemel.

Nóg is het licht, éven nog, dan ligt het dal daar gehuld in een angstige duisternis. Ineens is de middag herschapen in een sterrenloze nacht, en nóg duurt de stilte - de stilte - die hoorbaar geworden stilte - en de angstig ineengekrompen wereld luistert gespannen......

*

Dan ineens splijt een hel-blauwe slang het inktzwarte zwerk, de omgeving een ondeelbaar ogenblik doen opvlammend in een helse gloed; als achter zich meeslepend een ratelende donder, die de kleine, zwart-omsloten wereld doet sidderen: het sein voor de genadeloze aanval der elementen.
En de regen komt; niets is te zien, maar je hoort hem: steeds nader komt uit de verte een ruisen, dat sterker wordt, stérker wordt, aanzwelt tot een machtig gedruis.
En daar zijn die geweldige windstoten, die over de bergkammen heen springen, in wervelende aanloop de hellingen afstormen, om zich meedogenloos te storten op de desa; met laaiend geweld door het geboomte jagen, om dan ergens in de oneindigheid te verdwijnen en plaats te maken voor een nieuwe vlaag, die ver weg zijn stormloop al is begonnen.

Nog druist de regen onverminderd voort, en het water wast..... (Foto Satake)

En telkens weer doorklieven felle flitsen de donkerte en davert de donder dreunend voorbij......
Hoe lang reeds woedt het noodweer voort?!
De onontkoombare oneindigheid werkt verlammend. Sidiardjo zit, als bedwelmd, voorover gebogen op de lage balé-balé, gelaten starend naar het licht van de walmende petroleumlamp, als plotseling met vlagen de drágende slagen van een verre kentongan (tongtong) door het razen van het weer dringen. Met een ruk komt hij overeind, luistert gespannen - dat signaal - een noodsein - de hulpkreet van een buurdorp? - bandjir'? - duidelijker dan, in een kortstondig luwen van de vlagen: BANDJIR!! Hij rent 't huis uit "Bandjir! Bandjir!" naar de kentongan van z'n eigen desa om het alarm te verspreiden, maar anderen zijn hem vóór - "Tjiboelan! Bandjir di Tjiboelan!'

*

Even later is hij met een paar buren op weg naar het bedreigde dorp om te zien of het eigen gebied óók gevaar loopt en zo mogelijk een helpende hand te bieden. Na een wilde ren over glibberige galangans, waaraan geen einde schijnt te komen, dwars door het razende weer, komen ze aan bij de rivier. Grommend stuwt een grauwbruine watermassa zich voort in de voor een dergelijk kenterings-noodweer te nauwe bedding - hoger stijgt het - immer hoger - .Meegesleurde bomen beuken tegen de jukken van de bamboebrug, die trilt en kreunt.
Nóg houdt het bouwsel stand tegen het dreunend geweld, éven nog - dan zakt het middenjuk weg en krakend stort de hele constructie neer om te worden meegesleurd door de kolkende stroom......

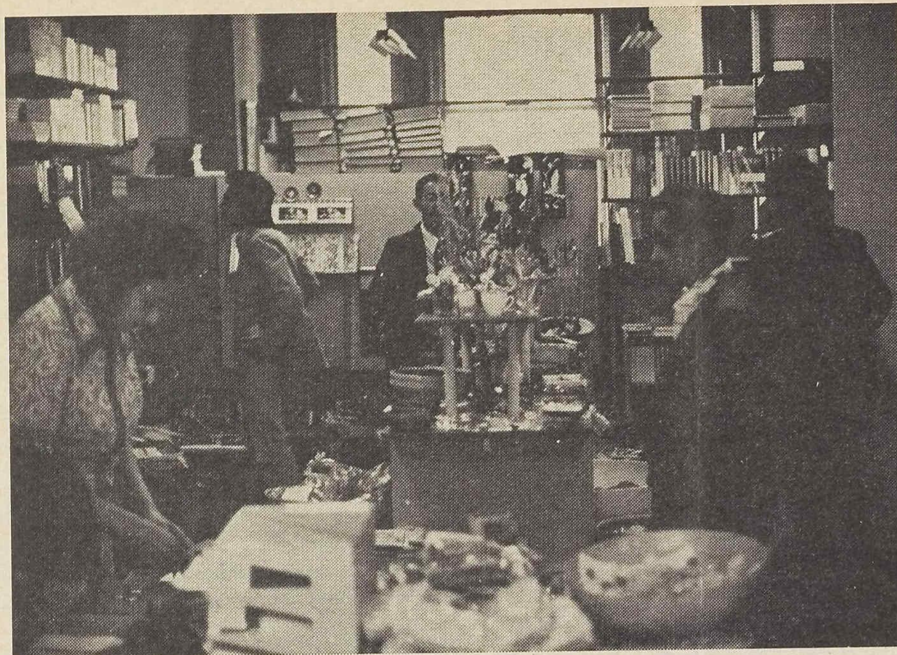
*

En de heuvels in kruipt een lange reeks vluchtenden, zo veel mogelijk van de toch al niet overvloedige bezittingen meezeulend. Het onweer is reeds lange tijd geleden geluwd, maar nóg druist de regen onverminderd voort, en het water wast - wast - overspoelt dan de oevers ...... éérst op één plek, onschuldig kabbelend...... dan vérderop ook al...... driftiger en feller, maar toch spééls nog...... en inéén is het overal, en dan is er alleen nog een bruisende, kolkende, razende zondvloed, die zich een weg baant door de bossen, zich onstuitbaar stort over de sawahs, alles meesleurt wat op z'n weg ligt, zuigend door de desa's sliert, wegvagend wat moeizaam werd verkregen......

*

Nóg is het de vluchtelingen als horen ze het geraas van het noodweer, schoon het vele uren later en al weer dag geworden is. De laagste delen van de hoogvlakte staan blank; de rest van landerijen en wegen ligt daar dampend onder een glinsterende sliklaag in het mooiste weer van de wereld. Maar de oogst is verloren, goed en have verdwenen. Ze zullen opnieuw moeten beginnen, herscheppen dátgene, dat in hun herinnering leeft...... en ja, ze zullen dat op déze, dezelfde plaats doen......
Als vastgeroest aan deze grond zullen ze hiér hun desa's herbouwen......
en vérder leven tot een nieuwe ramp hen opschrikt......

Dick G. d. B.

TOKO EN BOEKHANDEL TONG TONG

Prins Mauritslaan 36, Den Haag

Vanaf heden weer geopend op :

Woensdag - Donderdag
Vrijdag van 9 - 4 uur
Zaterdag van 10 - 2 uur

Maar Maandag en Dinsdag BESLIST GESLOTEN, anders hebben wij geen tijd om bestellingen in te pakken !

*

VELE VAN ONZE LEVERANCIERS ZIJN MOMENTEEL MET VACANTIE. DAAROM KUNNEN ONZE VOORRADEN NIET WORDEN AANGEVULD. HOUDT U HIER REKENING MEE? IN AUGUSTUS ZAL ER WEER VOLDOENDE VAN ALLES ZIJN

Niet in voorraad: emping manis, mais, Malaysian dresses (slechts enkele maten) menthol stiften, kajoepoetih, goela djawa.

IJSSCHAAF-MACHINES
(om es pasra te maken) *f* 24,50
porto *f* 2,25 plus een gratis flesje rozen essence tot en met 21 september.

Zilverwerk:
Jogja taartvorkjes (6) *f* 95,—
botermesje *f* 50,—
armband *f* 65,—
suikerschep *f* 60,—
pilledoosje *f* 45,—
poederdoos (compact) *f* 60,—
Balinees:
pilledoosjes filigrein *f* 37,50, *f* 45,—
oorknoppen, ringen, haarknijpers v.a. *f* 15,—
wajanglepels per stuk *f* 4,—
(stroop- en thee-) per 6 stuks *f* 22,50

Djapara houtsnijwerk:
broodplank *f* 30,—
lepelrekje *f* 12,50
krantenhanger *f* 17,50
pennenbakje *f* 8,50
houtsnij-reliefs (32 x 20) *f* 45,—
Voor de keuken:
seroks (bakscheppen) *f* 4,50
tjendolzeef *f* 7,50
kaloh/ajakan *f* 4,50
bakoel *f* 3,50, *f* 4,—, *f* 5,—
tampa *f* 5,—
Voor tuin en huis: Pengkie *f* 6,—

Een voordelige aanbieding:
1 kleine aarden aglo + 5 houtskooltabletten + 1 zakje menjan-korrels *f* 10,— (voor verzending porto *f* 2,25)

Er is weer Ting-Ting djahé p. pakje 75 ct.

KOLANG-KOLING per pot *f* 3,—
Saidja boemboe's *f* 1,50
De beste en onbeperkt houdbaar!
Kroepoek Vamu
kroepoek kedelee - oedang - vis - mixed per pakje *f* 1,95
Nieuw: kip kroepoek per pak *f* 2,50
Kwatji per zakje *f* 1,—
Satroe asem *f* 1,—
per ½ pond *f* 2,40
manisam asem *f* 3,25
kwee semprong *f* 1,90
Vamu sambelans per bakje *f* 1,95
sambel djeroek - sambel kemiri - sambel kedelee - sambel gewoon en sambel heet - sambel roedjak petis - taotjo - nasi goreng

*

BRIEFPAPIER met Indische foto's, rose - geel - wit - blauw. 10 vel plus enveloppen (naar keuze luchtpost of gewoon) *f* 2,50. 20 vel met 10 enveloppen *f* 4,—.

*

kabajaspelden
effen en met steentjes *f* 14,50

BOEKHANDEL TONG TONG

Indonesië:
Nu wonen daar andere mensen, Ferguson *f* 19,90
Indonesisch op reis, taalgids *f* 6,90
Reisgids voor Indonesië, reisgids *f* 4,75
Op reis naar Indonesië, Dominicus *f* 17,50
Bahasa Indonesia, leerboek, Teeuw *f* 20,90
Java, droom en herinnering, Buitenweg *f* 4,90
Wat wij in ons hart sloten, Buitenweg *f* 19,50
Land waar de gamelan klinkt, Buitenweg *f* 19,50
Indonesië in opkomst *f* 79,50
Soerabaia Fotografieën thans *f* 13,90
Vaarwel tot betere tijden, Bijkerk *f* 29,50
De ring van Takoe'ang, les van Bel *f* 18,90
Pluizen op de hand van God *f* 29,50
Je kunt niet altijd huilen *f* 19,90
Diversen:
Oud Den Haag *f* 22,50
Kun je nog zingen, zing dan mee (nieuwe uitgave, voor pianobegeleiding *f* 19,—
Verborgen krachten der edelstenen, M. Uyldert *f* 14,90
Mensen en kruiden, Messegué (heel goed boek!) *f* 17,50
U en Uw rug, H. Boudri *f* 14,90
GROOT MEDISCH HANDBOEK, vraagbaak voor het moderne gezin (porto *f* 3,25) *f* 39,50
De kleine dokter, kruidengeneeswijze, Dr. Vogel *f* 32,95
Tuinboek voor de tropen, Brugmans *f* 40,—
Het grote kamerplantenboek, Herwig/Schubert *f* 39,90
Ik kan tuinieren, Herwig *f* 32,—
Beschermde planten en dieren *f* 12,50
Reincarnatie en preexistentie, Maria Penkala *f* 22,50
Is er leven na de dood? Grosfeld/Tenhaeff *f* 12,—

ALLE KAARTEN VAN INDONESIË UITVERKOCHT !

TABEE NEW YORK - F. Springer
***f* 14,90 incl. porto.**
Een geestige en onderhoudende roman.

FOTOGRAFIEËN VAN SOERABAIA - G. J. Bartman
in afwijking van de prijs genoemd in de advertentie op pagina 6 kost dit boek nu *f* 13,90 plus porto *f* 2,25

bijpassende ringen *f* 9,—
bijpassende tusuk konde *f* 9,—
Yogja zilver armband *f* 65,—

Minimum *f* 6,— van 1 tot 3 regels; per regel meer, *f* 2,50 meer.
Voor niet-abonnees dubbel tarief.
Maximaal aantal regels 6.
Voor advertenties onder nummer *f* 2,— meer voor opzenden van ontvangen brieven.
Voor opzenden brieven onder nummer naar het buitenland totaal *f* 3,— meer.
Bij brieven onder advertentienummer:
DIT NUMMER OP DE ENVELOPPE IN DE LINKERBOVENHOEK ZETTEN.

Gezocht vr. hulp v. aanmaak Indon. gerechten. Inlichtingen: Restaurant "Bali Grill", Albrechtstrasse 39, 8-München - 19.

Te Koop gevr. v. P. A. Daum (Maurits): Hoe hij Raad van Indië werd; In en uit 's Lands Dienst; Nummer Elf; Aboe Bakar. Tel. 070 - 25 28 64.

Wil Arend v. Rees s.v.p. z.s.m. adres opgeven? Onze fam. hebben elkaar goed gekend: Batavia Gang Ceylon. Mijn naam is: W. F. v. Wijk, Loekemanstr. 70, 's-Hertogenbosch.

Gevr. dame voor hulp in huish. en aanspraak bij oude dame, liefst intern. Brieven naar: Valthestraat 56, Den Haag.

WILT U TONG TONG HELPEN BESTAAN?

- **Betaal uw abonnementsgeld op tijd. Denk er zelf om, elke herinnering kost 50 cent. De Posterijen zijn rijker dan Tong Tong!**
- **Denk ook aan uw boeken- en tokorekening. Elke aanmaning kost 50 cent. De Posterijen zijn rijker dan Tong Tong!**

Tot Wederziens,

op 18 juni j.l. is zacht en kalm na een lijdensweg (verlamming) van 47 jaren van ons heengegaan mijn allerbeste vriend en zwager

UDO FOKKO NICOLAAS PETERS

in de ouderdom van 76 jaren.

Slechts dit kan van mij uitgaan

UDO vaart wel en tot wederziens.

Si Klaas.

Per lijntoestel van

Amsterdam - Singapore - Jakarta

met een verzorgde uitwijkreis naar

Medan - Brastagi - het Tobameer

voor totaal slechts *f* 2.350,— per persoon retour.

Deze reizen worden onder geleide gemaakt en duren 4 weken.

Heen: 15 augustus en terug 12 september 1975.

Nadere inlichtingen bij de Voorzitter van de Stichting "De Nieuwe Brug" Irisstraat 205, 's-Gravenhage, tel. 070 - 60 67 28 na zes uur 's middags.